HERMANNI BOUMAN

ORATIO

DE

HISTORIA PHILOSOPHIAE DE DEO, SAPIENTIAE MAGISTRA,

DICTA PUBLICE

DIE XXVI. M. MARTII A. CIƆIƆCCCXXX.

QUUM ACADEMIAE REGUNDAE MUNUS SOLENNI RITU PONERET.

TRAJECTI AD RHENUM,
APUD JOH. ALTHEER,
ACADEMIAE TYPOGRAPHUM.
1832.

HERMANNI BOUMAN

ORATIO

DE

HISTORIA PHILOSOPHIAE DE DEO, SAPIENTIAE MAGISTRA,

DICTA PUBLICE

DIE XXVI. M. MARTII A. CIƆIƆCCCXXX.

QUUM ACADEMIAE REGUNDAE MUNUS SOLENNI RITU PONERET.

ORATIO.

Academiae Rheno-Trajectinae Curatores, Viri excellentissimi, gravissimi! Et qui his ab actis es et secretis, Vir consultissime!

Artium et disciplinarum Professores, Viri clarissimi! Collegae mihi conjunctissimi! uti et Lectores doctissimi!

Qui in regno Belgico, in regione Rheno-Trajectina et hacce in urbe, sive rebus publice gerendis, sive justitiae tuendae, sive militiae faciendae praeestis, Viri spectatissimi!

Doctrinae Christianae Interpretes, Viri venerabiles!

Doctores eruditissimi!

Ornatissimi Juvenes academici, in quibus Patriae spes et exspectatio est reposita!

Cives denique et hospites, suo quique loco honorandi!

Laetissimus hic nobis illuxit dies atque affulsit, Auditores humanissimi! quo Academiae Rheno-Trajectinae centesimum nonagesimum et quartum agimus celebramusque festum anniversarium. Quo solenni die si temporis, quod inde a fundatâ hâc Musarum sede abiit, memoriam repetimus, ac maxima illa emolumenta cogitatione nostrâ complecti conamur, quae ex ipsâ, per duo fere saecula, nullâ non tempestate, in Patriam ac Civitatem eruditam redundârunt; — quales tum quantasque nos gratias Tibi agere par est, O Deus optime maxime! supreme rerum humanarum Moderator! qui, per solidum denuo hunc-

hunccc annum, Patriae eam ac Societati Christianae et conservaveris et utilem fructuosamque reddideris! — Quodsi in caussas inquirimus, Auditores! quibus factum sit, ut Batavorum in Academiis, semper fere laudatissimae quaeque artes ac disciplinae laete florerent; et alias reperiemus, et hanc non ultimam, quod admodum *liberalibus* (1) illae regerentur, dicam, an erigerentur? institutis. Quae liberalitas et aliorum haud paucorum genitrix erat bonorum, et efficiebat, ut, cum Professoribus praecipuae, quae vulgo censentur, singularum disciplinarum partes docendae imponerentur; tum vero ampla iis opportunitas et occasio daretur latius, cum Commilitonibus, in doctrinarum campum exspatiandi, atque alias ipsarum partes, sive interiores eas sive remotiores, institutione suâ complectendi. Quam facultatem cum, patrum nostrorum nostrâque memoriâ, Professoribus bene recepta consuetudo concessisset; diserte eandem iis conservavit vindicavitque optimi nostri Regis sapientia, quae, quinto decimo hujus saeculi anno, res academicas prudentissimis temperavit legibus. (2) Cui liberalissimo instituto Vestri, Collegae clarissimi! disci-

cipuli acceptos referunt utilitatis illos fructus omnes, quos uberrimos ex *extraordinariis* Vestris scholis percipere solent. Sed eadem Academiarum temperatio non Civibus tantum nostris prodest; verum mihi quoque doctori, si de me fateri licet, utilissima fuit estque cum maxime. Cum enim mihi demandatam cernerem *Theologiae*, quae apud nostrates *Naturalis* dicitur, (3) docendae provinciam gravissimam; illa potissimum fuit, quam memoravi, lex saluberrima, cujus admonitione excitatus, ad hujus doctrinae Historiam peculiaribus scholis tractandam adducerer. Quod consilium utrum exoptatissimis meis profuerit Commilitonibus, eorum judicium esto; mihi certe ipsi, pro ingenii quidem mei mediocritate, plurimum profecit. Quod me profitentem ne quis miretur, permittatis mihi, quaeso! ut pauca hâcce horâ dicam de *Historiâ Philosophiae de Deo, sapientiae Magistrâ.* Quam caussam non iccirco potissimum agendam suscipio, ut existimationi Vestrae, Auditores! studium commendem, quod suâ se satis praestantiâ tuetur; aut ut Vestris in animis, Commilitones! pulcherrimae rei amorem excitem: nam id unum extimescere soleo, ut tan-

tantis Vestris ac tam constantibus discendi studiis ego docendo satis digne respondere possim. Id vero mihi volo, ut ex hujusce studii, exempli loco positi, praedicatione laus efflorescat instituti academici, quod si desideraretur, nunquam in hanc discendi aut docendi viam perducti fuissemus. Quod reliquum est, brevitatis sectandae desiderio ductus, adstricto magis, quam copioso dicendi genere utar. Si autem minus probatae Latinitatis vocabula quaedam in hâc caussâ me usurpantem audieritis, id perspicue dicendi conatui potius, quam ignorantiae vitio, Vestra tribuat humanitas et aequitas rogo!

Ea, quam diximus, Historià et *hominis cognitionem nobis impertit;* et *Philosophiam de rebus Divinis saluberrimis moderatur consiliis;* et *Divinam*, *quae mundum moralem regit*, *Providentiam admirari docet;* et *Christi de Deo Doctrinam magni faciendam commendat.* Quas laudes si jure me illi tribuisse constiterit, nemo quisquam, confido, egregiam eam sapientiae Ducem esse negabit.

Ad

Ad *hominis cognitionem* comparandam, ut hinc ordiar, adjumenti quid nobis afferre id, quod praedicamus, studium, haud facile quispiam infitias ibit. Sed quam praeclara sit et prorsus singularis haec ejus utilitas, paullo accuratior rei consideratio evincet. Historia quidem Philosophiae, universe spectata, mentem humanam cognoscendam nobis offert, ad verum investigandum intentam, demonstratque tum, quibus veluti gressibus incedens, ad id, quod quaerit, assequendum ea perveniat, tum quibus in generoso suo cursu retardetur impedimentis. Historia illa est, Divinitus nobis concessae, cogitandi ac ratiocinandi facultatis. Si autem de *Divinis* singulatim rebus Sapientum philosophemata cognoscimus; tum demum omnium difficillimos et nobilissimos consideramus veri inveniendi conatus. Ecquae enim Philosophiae pars aut tam arduam sibi propositam habet disquisitionem, aut tam sublime persequitur consilium, quam ea, quae innumera naturae visa, stupenda machinae mundanae miracula, admirabiliores etiam animorum nostrorum dotes, ad unam, eamque omnium supremam Caussam referre, atque ex agnitâ hujus effica-

ca-

cacissimâ vi explicare laborat? Itaque has potissimum ingenii philosophantis disquisitiones, Historiâ duce, contempletur oportet Psychologiae studiosus, qui, quomodo ad sapientiae arcem perspicacissimi quique omnis aevi Viri enixi sint, item, quid eorum acumen haud raro retuderit, velit indagare.

Ex quamplurimis, quae hoc in genere excitari possint, animadversionibus paucas, agite! speciminis loco, prodamus. Juvatne igitur videre, quam vim, in Philosophorum placita de Deo praeparanda, habeat educatio? Epicurum spectate. Puerulus hic, jubente matre, quae artes factitabat magicas, incantandi formulas recitare debuerat. (4) Nec sane inexspectatum vobis accidet, adultâ eum aetate religioni fuisse inimicissimum, et nullas non generis humani aerumnas ex superstitione repetendas duxisse. — Atque hoc ubi me commemorantem audiistis, Viri doctissimi! Vestrum nonnulli sponte suâ, puto, in memoriam redierunt Diagorae illius Melii, cujus adolescentia depressa fuerat crassissimâ, e puerili institutione haustâ, superstitione, maturior vero aetas audacissimo infamata est Atheismo. (5) Verumtamen vulgo notio-

tiora sunt nomina, nec ad nostram rem minus accommodata exempla Philosophorum, qui, superiore saeculo, in Francogalliâ celebrabantur, *Encyclopaedicorum*. Hos enim sanctissimis quibusque rebus ac doctrinis acerbe irrisisse, ii tantum mirari possunt, qui, quali educatione ipsorum plerique usi sint, ignorant. (6) — Quod autem notissimâ Horatii voce dicitur: *Quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu*; id et in aliis apparuit quamplurimis, et in Spinosa potissimum. Hic nimirum, natione Judaeus, mysticis ac pantheisticis *Cabbalae* doctrinis a pueritiâ innutritus erat. Hanc autem institutionem in eam, quam postea vir commendavit, de Deo doctrinam insignem aliquam vim habuisse, et mihi certissimum videtur, et vero idonei judices existimârunt. (7) — Sed, quo plenius vobis constet, quam arctâ necessitudine cum religionis contemptione superstitio conjuncta reperiatur; in Democritum oculos convertite, scholae *Atomisticae*, quam fundaverat Leucippus, alterum parentem. Ille enim, cum omnia mechanicis caussis, nihil Naturae Divinae, tribuendum esse contenderet; cum impiâ hâc doctrinâ

tam

tam anilem plurimorum *spectrorum*, nescio quorum, metum ac formidinem copulabat, quâ putidiorem vix aut ne vix quidem fingendo comminisci possis. — Sed mavultis fortasse vim considerare, quam in Philosophorum Theologiam vitae genus habeat studiaque inprimis, quae pueri didicerint admirari. Ad binos igitur attendite, omnium, qui unquam fuerunt, celebratissimos, *empyricae* Philosophiae patronos. Aristotelem me dicere intelligitis ac Lockium. *Illi* pater erat *Medicus*; *hic* salutarem artem ipse exercebat. — Quam luculenter porro, in philosophematum de Summâ Naturâ discrimine et diversitate, diversa cernitur ingeniorum conformatio! Socrates et Plato, consentiente plane ratione, in rerum creatarum praestantiâ et utilitate fidem, Conditori habendam, fundabant. Verum Sophronisci filius ea praecipue hîc spectanda ducebat, quae, in hominis caeterorumque animantium salutem, prudenter ac benigne, a naturae Parente constituta sunt. Platonis autem poëticum magis sublimiusque ingenium ita potissimum eandem caussam agebat, ut ad motûs constantiam ac perpetuitatem suspiceret, quae in

in corporum coelestium aequabili illâ et admirabili cernitur volutatione. (8) — Nullâ autem in re clarius elucescit haec, quam memoravi, ingeniorum varietas, quam in *Dei* vitaeque Divinae notione informandâ. Quod ejusmodi est, ut summo jure Carum, Philosophum acutissimum, dixisse existimes, cum: *Qualis est homo*, ait, *talis*, *quem agnoscit colitque*, *Deus*. *Qualis hominis animus*, *tale*, *quod ipsi placet*, *coelum*. (9) Ubi, in re perspicuâ, uno excitando exemplo, defungi juvat. En vobis Aristotelem denuo et Epicurum! Quorum utrumque beatitatis, quâ Numen utatur, imaginem sibi informantem videamus. Stagirita Persarum Rege beatiorem ita demum semet reputabat, si in vitae philosophicae otio studiisque consenescere posset. Haud aliter igitur Deum descripsit, eo usum laetitiae fructu, ut placidâ sui intuitione gaudeat, nec ullâ turbetur agendi necessitate. Non ita Gargettius senex, quem veteres vocabant. Hic voluptate finem contineri bonorum censebat. Humanorumne? Ita: sed nihilo secius etiam Divinorum: illo enim judice, *Deorum*, quae dicebat, *intermundia* ad amussim hortu-

tu-

tulos referebant, ubi suis cum discipulis requiescere ipse solebat ac delectari. — Quid, quod ad Sapientum de rebus Divinis decreta parienda, aut ad eorum certe formam definiendam, vim quampiam habere soleat gentium, ubi exsistunt ipsa, discrimen! Quâ de re si dubitatis, Cartesii perspicuitatem cum Kantii subtilitate comparetis velim; aut universe Germanorum abstrusas, in hoc genere, disputationes cum elegantibus illis scriptis contendatis, quibus idem argumentum complexi sunt, aut, si forte malitis, exhilarârunt Francogalli.

Sed nondum de nexu diximus, quo priorum de rebus Divinis philosophemata cum posteriorum de eodem argumento decretis conjungerentur. Quae sententiarum copulatio ac consecutio observationem habet, cum jucundissimam, tum ad latebras cognoscendas, recessusque, qui in hominum animis inveniuntur, utilissimam. Jam igitur, quomodo alia ex aliis placita fluxerint, et se invicem exceperint, aut universe secuta sint, paucis videamus. Ubi non hoc potissimum mihi volo, quod Praeceptorum philosophemata discipuli il-

illustrârint, exornârint, variâ ratione temperârint; veluti Xenophanis decreta Parmenides excoluit, Alberti Magni Thomas Aquinas, Kantii Reinholdius pater, Jacobii Boutervecius, (10) aliorum alii. Proximam enim cognationem esse, quâ singularum disciplinarum auctores cum earundem alumnis conjuncti reperiantur, tam clare cuivis attendenti elucescit, ut cultissimis id Auditoribus demonstrare necesse non sit. Quamquam, diversissime temperatae hujusce necessitudinis ratione ac caussis indagandis, copiosissimum studii ac doctrinae tanquam pabulum inveniet mentis humanae cognoscendae cupidus animus. Veluti, haud sine nostrâ, ut spero, utilitate, cum Commilitonibus inquirere soleo, quî factum sit, ut ex unius fonte Socratis tot diversissimi fluerent Philosophiae rivuli, atque ut ex ejusdem disciplinâ et Antisthenes progrederetur, qui in unâ *virtute*, et Aristippus, qui in solâ *voluptate* finem bonorum cerni putaret; cum Epicuri contra discipuli uno omnes ore Magistri dictata reddere solerent. — Verum alia accipiatis, ut tenuioribus veluti vestigiis ingenii humani incessum odoremini. Quae igitur de

de rebus Divinis priores docuerant, haec non raro posteriores *invertendo* imitati sunt. Ita Eleaticos, de mundi origine philosophatos, eum in modum secuti sunt Atomistici, ut horum doctrinam, quod ad illum quidem locum attinet, non minus vere quam concise, *Eleatismum conversum* nuncupare possis. — Nec dissimili ratione, superiore saeculo, Berkelejus, Philosophus, quem novistis, Anglus, quantum eâ aetate plerique, Lockii auctoritatem colentes, sensuum externorum visis tribuebant, tantum ipse ideis dandum censuit. (11) — Sed alia mihi ex aliis ejusmodi *inversionum* exempla succurrunt. De quibus temperare mihi non possum, quin haec etiam excitem. Quo tempore Wolfiani, approbantibus aequalibus atque applaudentibus, mathematicâ fere demonstrandi ratione usi, Theologiae Naturalis decretis objectivam vindicare conabantur evidentiam; en! magnus ille exstitit Doctor Regiomontanus, qui, Dogmatismi illius audaciam indignatus, ita eum convellere non dubitavit, ut in iis, quas dixi rebus, *objectivae* veritatis demonstrationi *subjectivam* fidem substituere juberet. Verum hoc quidem

dem ut omnibus cognitum est; ita fortasse minus pervulgatum est, nec minus tamen memorabile, ubi suâ vice regnare incepisset *critica* illa Kantii ratio, subito ipsi adversarium se dedisse Bardilium; qui, impar scilicet congressus Achilli, eâ, quâ major esse non posset, fiduciâ, per formulas arithmeticas, quasi calculum subduceret, Dei immortalis vitam comprobare conaretur. (12) — Porro luculenter nostra docet Historia, quam mire antiquiorum diversa, eaque non raro sibi invicem contraria decreta conflando *miscuerint* posteriores. Veluti, de mundi natalibus philosophatus, Heraclitus cum Physicorum sive Jonicorum placitis Eleaticorum confundebat doctrinas. Ne Stoicos nunc memorem, qui eorundem Jonicorum, de eodem argumento, decreta Platonicis, ne quis miretur, copulabant. — Sed quando haec *conciliationis* studia spectâstis; non sine animadversione hoc etiam dimittatis velim multorum institutum, quo, inter contrarias sibique invicem adversantes philosophandi vias, *mediam* quandam, tutiorem sibi, ut sperabant, futuram, reperire atque ingredi conarentur. Ita nimirum, inter *Mo-*

Monotheismum ac *Polytheismum*, media interjacet Zoroastris aliorumque quamplurimorum doctrina de *duobus*, aeterno secum invicem certamine conflictantibus, *Principiis*. Atque haud valde diversâ ratione, inter eos, qui primigeniae etiam universi *materiae* originem ex liberâ Summi Numinis voluntate repetebant, et inter eos, qui *mundi aeternitatem* propugnabant, medios incessisse Neoplatonicos novimus aliosque multos, qui ex Deo *emanâsse* seu effluxisse omnia affirmarent. — Attendamus tandem, quomodo in hoc, quem lustramus, agro jacentia resurgant, quae defloruere revirescant, emortua in vitam revocentur. Ubi, omissis aliis omnibus, quae hîc vobis obversari puto, exemplis, unum hoc mihi liceat commemorare. Quodsi Schellingii et Hegelii discipulis haud paucis fides habenda sit; *absolutae*, quam vocant, *Identitatis* doctrinam, his demum postremis annis, Duumvirorum illorum cerebrum enixum est. Sed quoniam, quae *eadem* in Naturâ sint, quaerere ipsi amant; in Historiâ etiam id ne negligant velim: nam illa, quam novam esse jactant, sapientia, quod ad summam rei attinet, *eadem* est,

quam, ante multa saecula, non Xenophanes tantum ac Parmenides Graecis consignârunt scriptis, sed ipsi adeo, in sacris suis *Vedami* libris, subinde prodiderunt commendâruntque Indorum antiquorum Gymnosophistae. (13)

Haec, quae ex Historiâ Philosophiae de Deo hausimus, observata de ingenii humani cursu cum sapientiae studio conjunctissima esse, nemo facile negabit, qui ea legerit ac perpenderit, quae nuper Tu, clarissime Schrödere! de Psychologiae praestantiâ ac fructibus, pulcherrime et verissime disputâsti! (14) — Verum haec, Auditores! certissima ex nostrâ illâ Historiâ redundat utilitas, ut, eâ monente Magistrâ, videamus perspiciamusque *cum*, quale et quam magnum acumen mortalium ingeniis Natura concesserit; *tum* vero, quam multa sint, in quae penetrare frustra eadem laboraverint; ne vel, nostris de viribus desperantes, inertes desideamus, ac lucentem in nostro pectore tanquam flammam exstinguamus; vel contra, tenuitatis nostrae immemores, Icareis nos alis tollere conemur. Qualis enim et quam ignea in-

ingenii vis erat in Anaxagora, qui, etsi in mediis superstitionis umbris natus educatusque, atque a *Physicis* profectus, in unâ materiâ rerum principium quaerentibus, primus tamen omnium in Philosophis Graecis, *Deum Mentem*, a mundo segregatum, hujus Fabricatorem esse Gubernatoremque, clare videret ac diserte demonstraret! (15) Quis non Platonem et Stoicos miratur, de Providentiâ, non minus eleganter quam subtiliter, disserentes? Cujus non obstupescit animus, ubi Thomam Aquinatem caliginosae, quâ vivebat, noctis tenebras illustrantem viderit per disputationem pro Numinis vitâ probandâ *teleologicam*, cui nihil magnopere ad perfectionem deesset? Quâ veneratione omnes nos, etsi forte longe diversam philosophandi rationem secuti, Cartesium suspicimus, cui sola sufficeret concessa nobis *cogitandi* facultas, quâ et Deum et mundum revera esse evinceret? Quis non se ipso sibi major videtur, ubi Leibnitium dicentem audierit de summo Numine, *Monade* illâ *Monadum*, cui uni omnes, quotquot in immensâ sint rerum universitate, *Monades*, numero infinitas, quodcunque sint habeantque

et possint, acceptum referre oporteat? Quid vero de Wolfio dicam, Deum informanti, qui omnes, qualescunque esse possent, mundos, ut ex cunctis optimum eligeret creandum, uno infinitae mentis ictu, sibi repraesentaverit; — aut quid de Kantio, in necessariâ virtutis felicitatisque conjunctione praesidium *fidei* illi parante, quâ summum sanctissimumque mundi moralis Gubernatorem ac Judicem complecti, *Ratio* nos *practica* jubeat? — Esto sane, Auditores! in his, quae memoravi, magnorum Virorum placitis esse, quae desideretis, aut jure reprehendatis. Neque ego intercedo, aut dissentio; sed, ex iis tamen singulis clarissime apparere idem affirmare non dubito, quorsum et quam profunde argutae mentis penetret acumen!

Verum non minus prudenter ea, quam audiendam commendamus, sapientiae Magistra monet cavetque, ne arrogantiâ inflati, nimis alte evolando, praecipites ruamus. Quotamquamque enim nostrae Historiae paginam legeris, cui non impressas imbecillitatis humanae notas reperias? Nolo profecto magnorum Virorum errores in triumphum ducere. Sed ip-

ipsi novistis, Auditores doctissimi! quam saepe, quae nostrae disciplinae capita egregie illustraverant et, certissimis adductis argumentis, comprobaverant antiquiores, ea denuo obscuraverint atque in dubium vocaverint recentiores, in iisque ii subinde ipsi, qui optime de hâcce doctrinâ meritorum Hominum discipulos sese profiterentur. (16) Quid, quod vulgo notum est, in celebratissimâ illâ Stoicorum Porticu, diutissime tam indefinitam fluctuantemque relictam esse Summi Numinis notionem, ut ipse adeo Seneca (at qualis quantusque Vir!) *Deum* et *Naturam* et *Mundum* plane idem significare existimaret! (17) — Nec vos latet, quot et quam magni Philosophi, a Chrysippo inde ad Mendelsohnium, quin ad Kantium usque, (18) in argumentis ex ipsâ Numinis notione sive *ideâ* petendis, quibus necessaria ipsius exsistentia demonstraretur, operam consumpserint, non laboriosam magis, quam inanem et infructuosam! — Accepistis iidem, quam turpiter et quam diversâ errandi viâ, Deum cum mundo capitalia etiam confuderint ingenia. Ubi et alios multos commemorare possim, et infelicissimum illum Jordanum

Bru-

Brunum. Hic enim, cum in sagacissimis et acutissimis sexti decimi aerae nostrae saeculi Viris excelleret, ita tamen ingenio, ad mystica quaevis commenta amplectenda proclivi, regendum sese dedit, ut *Deo cunctorum caussam contineri* contenderet, *et materialem et formalem et operantem et finalem.* (19) Sed unum recordari hîc nobis sufficiat, qui Brunum, quamvis sagacem, ingenio longe superabat, Spinozam. Hunc rarissimâ eminuisse mentis acie, quis est, qui nesciat? Et huic tamen ipsi cum sese perversa *Substantiae* definitio commendâsset; tantillus error in omnia illa eum pertraxit opinionum commenta, quae haud eluendam ejus nomini infamiam illeverunt! (20) — Alia multa, sciens prudensque, hîc praetereo: nam satis jam perspexistis, Auditores! si quidem vitae Magistra dicenda sit ea, a quâ nostro nos modulo metiri doceamur, in nullam potius disciplinam, quam in nostrum hocce studium, hujus nominis honorem convenire.

Quoniam eximiam hanc esse hujus Historiae lau-

laudem vidimus, quod ea *hominis* nos *scientiâ* augeat; sequitur, ut perpendamus, quam salutaribus *consiliis* eam potissimum *doctrinam* ipsa *moderetur*, *quae Naturae Summae cognitionem sibi propositam habet*. Verum hîc mihi non committendum est, Auditores! ut animi Vestri, qui festo hoc die ad hilaritatem remitti cupiunt, per nimiam disputationis subtilitatem exerceantur aut fatigentur. Et vero eo brevioribus hîc nobis esse licebit, quandoquidem, quae modo ex Historiae testimonio duximus monita, de ingenii nostri viribus nec inique deprimendis, nec immodicâ laude tollendis, haec cum ad universam Philosophiam, tum inprimis ad disquisitiones de Deo regendas vim habere et utilitatem, certum est et exploratum. Haec igitur pauca, minime abstrusa illa, quaeso! teneatis. Qui, per accurate cognita disciplinae gravissimae fata, ad ejus penetralia, quantum homini licet, adeunda sibi viam munierit; ille, ut hinc ordiar, ita notiones *rerum* a *sonorum* notionibus distinguere discet, ut, per ambiguum aut subdolum vocum nonnullarum usum, sibi fucum fieri non patiatur. Quis enim nescit, et olim fuis-

fuisse et nunc esse haud paucos, qui nomina quidem *Dei*, *creationis*, *mentium immortalitatis* aliaque relinquant et crebro usurpent, sed eam iis sententiam substernant, ut vocum umbras et simulacra rerum veritati substituere velle videantur? Quorum sive argutiis seu fallaciis cum alii facile capiantur, non item irretietur Historiae discipulus. — Ad philosophandi autem constantiam et fortitudinem efficacissime impulsum sese sentiet idem, ubi exempla spectaverit magnorum Virorum, qui, difficillimis viventes temporibus, gravissimis expositi capitis periculis, nec minis, nec carcere, nec vitae discrimine a vero investigando deterrerentur. Quali magnanimitate cum alios vario tempore fuisse, nostrâ docente Magistra, comperimus, tum potissimum *Scholasticos* quosdam, qui regnante barbarie viverent, et *Italos* nonnullos, qui ipsius jugo vixdum aequalium collis subtracto, florerent. (21) — Quid quod eâdem instituti scholâ discamus, acerrimos etiam Philosophiae contemptores, qui ex Theologiâ certe illius usum plane proscribendum putarent, ejus auxilium ad refellendos adversarios invocare non dubitâsse, ipsiusque adeo operâ se carere haud pos-

posse, invitos demonstravisse! Quo in genere, ne de Cypriano aliisque *Ecclesiae* Latinae, qui vocantur, *Patribus* dicam, unum commemorare mihi liceat Tertullianum, de Societate Christianâ meritissimum Virum, sed cui totum hoc de rebus Divinis philosophari vehementer displicebat. Hic enim, qui omnes sine discrimine Philosophos *haereticorum patriarchas* vocabat, philosophis tamen ipse argumentis sibi refutandos esse *Dualistas* existimavit. (22) Quo magis ad magni faciendum et indefessâ operâ persequendum adducimur studium, quod, si per inimicorum voces vituperatur, per eorundem exempla commendatur.

Sed, agite! eum, qui in omnium gravissimo argumento ita versatur, ut ei Historiae lucem afferat, paullo accuratius contemplemur. Hunc ecce! videre mihi videor, in altissimi montis speculâ collocatum, ex quâ in campum, quem praestantissimi quique Sapientes philosophando emensi sunt, latissimus ipsi prospectus pateat, ut quocunque velit oculos convertere possit, veri intuendi desiderio ardentes. Non hic sane, quae suo potissimum tempore celebrantur, placita, haec cuncta, tanquam

ver-

verba non prius audita, omnesque veri numeros habentia, mirabitur; nec eorum imitabitur stultitiam, qui, unius ex ore Magistri pendentes, cujus cum maxime regnet disciplina, hunc unum praedicant, cum hoc natam esse sapientiam clamitant, nec nisi per hujus discipulos ab interitu eam vindicari posse opinantur. Absit profecto, ut haec minutorum animorum angustia eum deprimat, quem spectamus, veri cultorem! Quodcunque enim, ad sanctissimae caussae illustrationem ac confirmationem, omnis memoriae Sapientes contulerunt, id ipsi excutiendum offert temporum illa testis, Historia. Hinc, nihil aut temere contemnens, aut sine probatione amplexus, optima quaeque, suos in usus selecta, delibat;

— *Veluti in pratis ubi apes, aestate serenâ,*
Floribus insidunt variis, et candida circum
Lilia funduntur.

Illâ facem praeferente Duce certissimâ, videt, quot jam commenta, magno aliquando plurimorum plausu excepta, dies deleverit, et posteritatis vox confutaverit. Quae vero naturae judicia tempus confirmaverit, haec longe concordius, quam historiae ignarus quispiam su-

suspicetur, secum invicem concinere, haud sine laetitiâ animadvertit; praesertim si ea, ex vocum dictionumque *technicarum*, quales novae identidem excogitantur, involucris, ad rerum principiorumque simplicitatem revocaverit. (23) Nimirum, Auditores! firmissima quaeque argumenta, quae pro Dei immortalis vitâ probandâ unquam prodita sint; haec, utut diversa videantur, ex duobus tantum fontibus hausta manârunt; *cum* ex animi nostri naturâ rationali ac morali, cujus nec origo declarari possit, nec dignitas sibi constare, nisi agnitâ supremâ Mente; *tum* vero ex mundi consideratione, cujus ortus et perpetuatio ex summae tantum Caussae, viventis illius intelligentisque, potentiâ ac sapientiâ et bonitate repeti queat atque explicari. Ex utroque hoc fonte, longe minori, quam plerique putant, dissensione, sua quique de rebus Divinis decreta Viri hauserunt, omnibus aetatibus, prudentissimi. Veluti, ut hoc utar, argumentum ac ratiocinationem, vobis notissimam, quae in universi singularumque ejus partium praestantiâ, utilitate, mutuo nexu sapientissimae Caussae fundat agnitionem, atque hinc adeo praesidium quaerit fidei, quae

Deo

Deo habenda est, immortali; hanc igitur ratiocinationem non caeteri tantum commendârunt Philosophi; sed ii etiam ipsi, quorum cum universâ disciplinâ placitisque praecipuis haec argumentandi via minime convenire videretur. Ita Aristoteles: » *Si essent*, in-» quit, *qui sub terrâ semper habitavis-» sent, accepissent autem famâ et audi-» tione, esse quoddam Numen et vim Deo-» rum; deinde, aliquo tempore, patefactis » terrae faucibus, ex illis abditis sedibus » evadere in haec loca, quae nos incoli-» mus, atque exire potuissent, cum re-» pente terram et maria coelumque vidis-» sent; . . . . profecto et esse Deos, » et haec tanta opera Deorum esse arbi-» trarentur.* (24) Non minus graviter dixit ille, cujus hanc minime exspectaveris sententiam, Joannes Scotus Erigena: »*Dei*", inquit, » *exsistentia per res probatur, » quas creavit; ejus sapientia per mirifi-» cum earundem ordinem; ejus tandem » vita per earum commotionem.*" (25) Nec facere possum, quin hîc denuo Kantium memorem, qui eo ipso loco, ubi, ad comprobandam Dei vitam, *physico-theologi-*

cum

cum, quod vulgo vocatur, argumentum ingenio philosopho non sufficere affirmat, *dignum* tamen *id esse* profitetur, *quod in uniuscujusque notitiam perferatur, atque ad puerorum etiam institutionem adhibeatur.* (26) — Non multo minore sententiarum consensione, ex μικροκόσμῳ illo, qui *animo* nostro continetur, summae Mentis vitam elucescere viderunt Sapientes asseverâruntque. Ubi denuo, haud raro majorem in Viros perspicacissimos vim habuisse pectori insitum veri sensum, quam peculiarem doctrinae, quae cuique propria erat, rationem formamque, admodum mihi memorabile videtur. Quod, uno certe ex multis adducto exemplo, illustrare juvat. Novistis Fredericum Henricum Jacobium gravissimis religionis doctrinis hoc praesidii quaesivisse, ut de iis ἀμέσως nobis constare statueret, per Dei, qui suam ipse imaginem animis nostris impresserit, patefactionem. Sed, ecce! idem Vir optimus subinde ad *vitam* nostram provocavit *rationalem* et *moralem*, ut infinitam esse Rationem Deum, in quo nostra illa vita fundetur, demonstraret. (27) Quod eum fecisse, non favente,

sed

sed adversante potius modo memoratâ doctrinâ, quâcum ejusmodi *ratiocinatio* non optime sane concineret, certissimum mihi esse videtur.

Verum cavendum nobis est, ne justo diutius gratum jucundumque spectaculum nos detineat Philosophorum, de rebus Divinis longe magis consentientium, quam putet quispiam, qui, exterioris tantum formae diversitate, aut verborum locutionumque technicarum discrepantiâ, singulorum decreta aestimaverit. Ex duobus igitur his, quos monstravi, fontibus sanioris de Summo Numine Philosophiae veluti flumen deducitur, in innumeros sparsum rivulos, ac tam late fusum, quam Tua patent, o Deus! in mundo physico et morali, opera, omnium admiratione dignissima! — Hanc autem disquisitionis materiam uberrimam ita complectitur Historiae discipulus, ut, prudentissimae hujus Magistrae voci monitisque obtemperans, scopulos evitare conetur, contrarios quidem, sed idem incauto naufragium singuli minantes. Haec enim sapientiae Dux et omnium temporum et nostrae potissimum aetatis Philosophos ita compellat: « Accepistis," ait illa, « qui, antiquo aevo,

Stoi-

« Stoicorum ac Peripateticorum
« *Dogmatismus* Academicorum pepererit
« *Scepticismum;* hic autem ipse in Ale-
« xandrinorum abierit deflexeritque *Mys-*
« *ticismum.* Novistis, illis temporibus, ex
« defatigatis, per diuturna certamina, erudi-
« torum ingeniis Plotini istam exstitisse
« et Jamblichi ac Procli doctrinam,
« ex nullis non Philosophorum placitis gen-
« tiumque religionibus conflatam; per cujus
« absurditatem tandem in fumum et nebulas,
« proh dolor! evanesceret, a summis olim in-
« geniis profecta, et per terrarum orbem
« celebrata, Graecorum sapientia! Caveatis
« igitur," inquit, « caveatis, ne, per late do-
« minantem jam *Mysticismum*, quae ex simi-
« libus fere, nunc denuo antegressis, caussis ex-
« stitit, eadem in Philosophiam de Deo (neque
« in hanc tantum!) clades inferatur!" (28)

Nunc ad laetiora veniamus; sed quae, ne Vestrâ abutar patientiâ, levi tantum manu me attingere posse doleo. Quae enim *humanum cognoscere ingenium* docet, ac *de rebus Divinis* prudenter *philosophari*, nostra Histo-

toria; eadem pietatis nobis Magistra est, quae ad *Dei Providentiam*, hominum res gubernantem, ubique *venerandam* nostros animos informet et adducat. Haec nimirum Providentia, cujus testis est et ministra Historia, identidem, justo maxime et opportuno tempore, eos excitavit Viros, per quorum operam verior de Deo doctrina aut excoleretur, aut ab interitu certe vindicaretur. Haec ita non raro maxime perniciosos coërcuit errores, ut ne nimis late ipsi serperent, atque omnium animos occuparent, prudenter atque efficaciter caveretur. Haec denique, ut unâ voce rei summam complectar, effecit, ut, sicuti in *physico* illo, ita in hoc quoque *morali* Supremi Regis imperio, iterum iterumque ex caligine lux, ex procellis purior coeli aërisque temperies, ex ipsis adeo venenis saluberrima exsisterent medicamenta. Vere haec a me dicta esse, nemo Vestrum, Auditores! infitias ibit; quam certis autem rerum testimoniis ea confirmentur, ipsi, quaeso! cognoscite, pauca ex multis momenta historica in memoriam Vobis revocantes. Apud Graecos olim, ad Creatoris Gubernatorisque summi venerationem, si qua supererat, ex aequa-

aequalium animis tollendam, Parmenidis *Idealismus* ita cum Democriti *Materialismo*, quamvis in disparibus utriusque studiis ac placitis, quasi de compacto, conspiravit, ut ne saniores de Deo notiones prorsus obscurarentur, timendum esset; cum praesertim postea Sophistarum, a religionis amore aversorum, argutiae accederent callidaeque captiunculae. Sed qualis haec erat et quam miranda Divinae Providentiae benignitas, quae nunc potissimum integrioris Theologiae decreta, per Anaxagoram invenienda, aut certe ab oblivione vindicanda; per Socratis deinceps popularem sapientiam in civium domos introducenda; per Platonis tandem incomparabilem eloquentiam doctioribus etiam commendanda probandaque curaret! — Quandoquidem autem de Graecis dicere incepimus, facere non possumus, quin, hîc quoque, Stoicos memoremus; quos, etiamsi minime in omnibus probandos, Dei tamen ministros, qui de religionis caussâ praeclare meruerint, dicere non dubitamus. Metus profecto erat, ne Epicuri placita, quae, cum superstitionis depulsione promissâ, tum voluptatis spe ostensâ, levibus multo-

torum Graecorum ingeniis valde se commendabant, internecinam religioni cladem illatura essent. Nec enim ignoratis, quam turpiter ille curae gubernationique, quâ mundo Divinitus prospicitur, irrideret, et quam acutis objectionum telis gravissimas peteret de Deo doctrinas, quas professos esse modo memoratos Triumviros comperimus. Verum multo majus sine dubio detrimentum ex istis ejus vocibus ac sophismatibus cepisset caussa sanctissima, nisi huic aequalem aemulumque Deus excitâsset Zenonem, strenuum illum Providentiae vindicem; cujus discipuli, si in multis hallucinati sunt, per subtilitatem gravitatemque, quâ Epicuri sive dictata seu dicteria refutabant, plurimos redemerunt errores ac compensârunt. Quid quod, quo accuratius hujusce scholae res ac merita consideramus, eo clarius Deo, cujus Numine diu ea conservata est, gratias agendas esse videamus! Ea enim schola, quae vixdum nata, Epicuro strenue restiterat, postea, cum adulta esset, non minus constanter ab ingeniosis Academicorum dubitationibus Providentiam defendit. Quin, per saniora nonnulla, quae profitebatur et tuebatur, placita,

ho-

hominum animos ad Christi Doctrinam amplectendam quodammodo praeparavit. (28*) Postea autem, cum apud Romanos, Imperatorum tyrannide pressos, et religio in contemptum abire incepisset, et moribus turpissima labes illata esset, non fulcire quidem tantam ruinam potuerunt Stoici, at laudabiliter tamen eam retardârunt. Atque hoc igitur vel uno *Porticûs* exemplo, paullo accuratius exposito, satis elucescit, quam sapienter Philosophiae de rebus Divinis fata rexerit potentissima illa, quae cuncta moderatur, Dei Manus.

Quam velim nunc, Auditores! ut in laetissimo hoc disquisitionis veluti campo diutius vobiscum commorari possim! Ecquod enim tempus fuit, ubi non eadem cerneretur Dei cura? Sed quoniam properandum nobis est, pauca tantum, huc pertinentia, ex serioris memoriae annalibus depromam, et breviter attingam. *Medii* igitur *aevi* ignorantiam ac stuporem vulgari voce notari, a teneris audivimus. Nec desunt, qui, lepide ridendis atque exagitandis barbaris istis atque inficetis Scholasticis, mirifice sibi aliisque placeant. Qui, si id agant, ut aequales nostros

ab eorum imitandis vitiis deterreant, sunt sane laudandi. Sin ingenii tantum gloriolam quaerant, et maximos etiam quosque, qui tunc fuerunt, Viros eâdem reprehensione complectantur, a nobis profecto, pulchrum et bonum, ubicunque inveniatur, gratis in Deum animis advertentibus, minime sunt audiendi. Atra fuerit ista medii aevi nox. Non nego equidem. Sed qualibus igitur laudibus nobis Deus celebrandus est, qui, per Thomam Aquinatem, Joannem Duns Scotum aliosque ejusdem palmae socios, ita certe has illustraverit tenebras, ut eas laetior aliquando dispellere posset aurora; quique, per ipsas illas acerrimas Realistarum et Nominalistarum lites, curaverit, ut veri quaerendi cupiditas aliqua et desiderium torpentibus conservaretur ingeniis, atque impedierit, ne talis ea somnus ac veternus occuparet, ex quo, aut nunquam, aut post multorum demum saeculorum soporem, excitari possent atque evigilare! (29)

Recentiora ne hîc plane intacta relinquamus; in Lockium iterum oculos convertamus, eodem, qui Spinozam extulit, anno saeculi decimi septimi natum. Quod si fecerimus,

mus, et utriusque sententias vel leviter comparaverimus, continuo videbimus, quam salutariter, per praesentissimam Summi Numinis moderationem, *illius* late sparsa ac diu propagata doctrina vim et efficacitatem retuderit infregeritque, quam *hujus* placita, sine hâc aemulatione, in hominum animos habitura fuissent. — Eodem autem providente Deo, factum est, ut Spinozae, naturae mechanismum liberis Numinis consiliis substituere conati, errores, ad *Physico-theologiam* egregie excolendam, Rajum, Nieuwentijdtium aliosque praeclaros Viros adducerent atque impellerent (30).

Sed qualecunque judicium de rebus, quas adhuc attigimus, Vobis ferendum existimetis; Vos certe omnes, Auditores! assentientes habebo, ubi, ad nostra progressus tempora, dixero atque affirmavero, piis gratisque mentibus nobis praedicandum esse summum mundi Moderatorem, qui, hâc potissimum, quâ vivimus, aetate, per Garvium, Jacobium, Friesum horumque discipulos, providerit ac praecaverit, ne ulli Fichtii, Schellingii, Hegelii conatus *Dei viventis atque intelligentis* notionem obliterare possent,

sent, aut ex Philosophorum scholis exturbare!

Hoc malum adhuc avertit ac postea avertet, dummodo recte percepta, Doctrina Christiana; cujus admonitioni purissimas quasque de Deo notitias Philosophi debuerunt, quotquot eam errorum expultricem suos ad animos adhibuerant, aut certe sublimium ipsius decretorum cognitionem aliquam ex primae jam aetatis disciplinâ hauserant. A commemorandis quidem meritis, quibus *Philosophiae* etiam *de rebus Divinis* prorsus singulari ratione profuerit haec Doctrina, aegre me adhuc temperâsse confiteor (31). Verum tanta sunt ac tam eximia haec merita, quae ne disertissimi quidem Oratoris vox, nedum mea, sicuti par est, celebrare possit! Vos igitur, Auditores! non me, sed nostram potius sapientiae Ducem, Historiam, consulatis velim, ut, hujus edocti testimoniis, intelligatis, quanto et quam unico Dei ipsius beneficio, illa Magistra hominum generi concessa sit, et quam immortalibus ea officiis *philosopham* quoque *Theolo-*

logiam sibi devinxerit. Hujus enim annales vobis demonstrabunt, eos demum, quos Christi lux collustraret, nec priores ullos, Sapientes, semper ac constanter et sine haesitatione, Naturae Divinae unitatem professos esse, atque a liberâ Ejusdem voluntate primigeniae mundi materiae originem repetiisse (32). Nisi autem his certa fides habeatur doctrinis, talis agnosci nequit et coli Deus, cui, sine ullâ exceptione, omnia subsint, ad quem tanquam supremam caussam, cuncta prorsus referantur; in cujus sapientissimo et benignissimo imperio firmam atque inconcusssam reponere fiduciam queant, quotquot per incertos rerum humanarum exitus agitati sunt, ac per curarum calamitatumque fluctus jactati, mortalium animi.

Sed, cum in gravissima haec Historiae nostrae testimonia excitanda excurrere non possim; uno tantum allato exemplo, demonstrare mihi liceat, quanta coelestis Doctrinae vis sit et efficacitas, ad discipulos suos puriore rerum Divinarum cognitione imbuendos, quam iis contingat, qui iisdem quidem humanis disciplinis instituti sunt, atque in eodem culturae gradu collocati, sed sapientissima

Chris-

Christi monita ignorant aut non curant. Quâ igitur tempestate praeclara Platonis Philosophia in doctrinam illam abierat, pulcherrimae matris filiam valde degenerem, quae praecipuam *Alexandriae* sedem habebat; quatuor vivebant, aut aequales aut non ita magno temporis spatio disjuncti, ingenio et doctrinâ excellentes, Viri, ex eâdem omnes profecti, quam significavi, disciplinâ Neoplatonicâ. Cum Plotinum et Jamblichum dico, tum Clementem Alexandrinum et Origenem Adamantium; quorum *illi* a sacris Christianis aversi erant, *hi* iisdem nomen dederant, et vitam consecrârant. At quam magnum animadvertes sententiarum discrimen, ubi modo *illos*, mox *hos* de Naturâ Summâ philosophantes audieris! A Plotino enim ejusmodi celebratur Deus, ex quo, nullas partes ipsius agente voluntate, mundus effluxerit, quique quibus argumentis esse probetur, ne quaerere quidem nobis liceat; cum id potius nobis agendum sit, ut, per animi nostri ἅπλωσιν, ad Illius intuitionem perveniamus. Jamblichus autem quaecunque mysticae rationis commenta de Summo Numine prodiderat Plotinus, ea mi-

mirum in modum auxit, et ex insanis fecit insaniora. A Clemente vero et Origene non nulla quidem philosophemata commendata reperiuntur non probanda: non nunquam enim *Alexandrinae* magis, quam *Christianae* doctrinae memores esse videntur. Sed ubicunque *Christo* duce utuntur, quod plerumque eos fecisse apparet, tam puras verasque et sublimes Dei ac rerum Divinarum notiones informant, ut vix aut ne vix quidem credibile videatur, iisdem eos olim, quibus Plotinum et Jamblichum, innutritos fuisse placitis philosophis.

Breviter ut dicam et universe; quo diligentius Philosophiae de Deo Historiam consulueritis, Auditores! eo luculentius confirmatum videbitis, quod, ante hos paucos annos, verissime dixit Franckius, (33) Philosophus idemque Theologus Chiloniensis acutissimus, post Christi demum tempora, bene cohaerentis disciplinae rationem et rite definitum loquendi usum Theologiae Naturali constitisse. Immo per propagatam tantum Jesu doctrinam factum esse reperietis, ut sublimes, quas Ille de Deo, Eoque mundi Creatore, Conservatore, Gubernatore, voces edi-

edidisset, communis boni instar, et indoctae plebi traderentur et acutissimis Philosophis; atque ut ex eodem adeo fonte, ex quo limpidissimam rerum divinarum cognitionem *illa* hauriret, *horum* quoque hortuli irrigarentur. — Ita vero certissime Vobis Historia persuadebit, Jesu Christi Doctrinam, quae ex obscuro, neque ullâ humanae sapientiae luce collustrato, terrae angulo profecta erat; quae vero per placitorum de Deo praestantiam, *priores* Philosophiae Heroës infinito superavit intervallo, quaeque una *posterioribus* ad sapientiae arcem escendendam facem praetulit; — hanc, inquam, Christi Doctrinam nullius humani ingenii filiam fuisse, sed *coelestem* exstitisse et unice *Divinam* veri Nuntiam ac Magistram!

RE-

Rerum academicarum relatio et praemiorum distributio.

Velim profecto, Auditores humanissimi! ut ex festo hoc die integer atque illibatus gaudii laetaeque recordationis fructus in Vos singulos redundet! Verum, dum ad recentissima hujusce Musarum Sedis fata Vobiscum recolenda me converto; haud sine tristitiae sensu comperio, nullum facile nostrorum hominum academicorum Ordinem esse, quin, hoc, qui nunc nobis abiit, anno, suis ex sociis aliquem certe deflendum invenerit. Agite igitur! nostrae ipsorum fragilitatis memores, mortuis justa solvamus!

Sub ipsa jam gesti hujusce mei muneris initia, magna Academiam clades afflixit. Etenim Guilielmus Henricus Beaufortius, amplissimi Curatorum Collegii Praeses optime meritus, tristi nobis morte eripiebatur. Quae res, dictu difficile est, quam gravem permultis, immo iis, qui desideratissimum Virum cognitum habuerant, cunctis luctum pepererit! Nam quanto hic bonorum om-

omnium amore atque existimatione uteretur, et, ipso vivo, nemo fere ignorabat, et, eodem mortuo, planius etiam intelleximus. Qualis ille esset et quam bonus, Tu, clarissime Heusdi! in eruditae *Societatis Rheno-Trajectinae* conventu, ita nobis non descripsisti, sed pinxisti, ut imaginis, quam ducebas, simplicitas, veritas, elegantia ipsius, quem nobis repraesentabas, Viri indolem referre videretur. Duplicem Tu a nobis gratiam iniisti; et quod ita de Curatore nostro dixeris, et quod dicta publici juris facienda curaveris, eorumque legendorum copiam nobis dederis. (34) Qualem igitur, Auditores! Virum optimum universe nobis informavit Collega noster; talem, in Academiae singulatim rebus curandis, sese praestitit. Hanc enim curam, continuo post Academiae instaurationem, Beaufortio demandatam, cum nobilissimis ipse suscepit Collegis, qui tum erant; quibus vero omnibus superstitem eum vidimus. Atque ad hoc ejus munus novum postea accessit honoris ornamentum, cum, magno illi Perponcherio successor datus, amplissimi Collegii *Praeses* diceretur. Hisce autem postremis annis, cum caeteris defunctus esset

pu-

publicis muneribus, doctrinarum commodis curandis totum sese tradere poterat, et vero tradidit. Sed quo non tempore, in gravissimâ hâc provinciâ tuendâ, religiosissime versatus est? Semper enim, sicuti in reliquâ vitâ omni, ita hîc quoque, *esse*, quam *videri* maluit; sibi quidem nullum decus, sed tanto impensius, quod Academiae honorificum esset ac salutare, quaerens; publico privatum postponens commodum; adeo non sibi placens, ut aliorum judicium et libenter exquireret, et, sicubi opus erat, suo haud invitus praeferret; sed idem ita *suus*, atque ita recti justique tenax, ut, si quando, per officii sanctitatem, nonnullorum desideriis deesse cogeretur, neminis cujusquam offensionem aut iram reformidaret. Talem eum Praesidem Vos amisistis, Curatores amplissimi! quos salvos atque incolumes nobis servatos esse, sincere laetamur! Tali nos ipso orbati sumus rerum nostrarum Vindice benevolentissimo, prudentissimo!

Quod Vos, Collegae clarissimi! gravissima ac difficillima munera gerentes, hocce quoque anno, Divinitus adjuti fuistis ac sustentati; quod

quod Professoribus emeritis, sed meritissimis iisdem, Bleulandio atque Oordtio, non nimis gravis fuit senectus; item, quod Heusdius, qui, peregre commorans, periculoso prostratus morbo decubuerat, salvus sospesque et nobis et hisce, ipsius amantissimis, Juvenibus redditus est; — haec aliaque multa beneficia habemus, quae Tibi, O Deus benignissime! gratis animis accepta referamus, quorumque usum ac fructum ut diu nobis conserves precemur! Et vero, si Brueysius, corporis nunc infirmitate detentus, haec nobiscum solennia celebrare non potest; laetamur tamen, quod hic quoque Vir celeberrimus, etsi, proximo hoc anno, vacillante haud raro valetudine usus, naviter tamen Jurisprudentiae studiosis Juvenibus prodesse potuit profuitque.

Verum quam spem conceperam, fore ut, neminis certe Collegarum obitu, mei magistratûs tempus funestum redderetur; hanc postremi hi fefellerunt dies, ubi tristis ad nos nuntius allatus est, quo de decessu certiores reddebamur Francisci Philippi Heyligers, Viri clarissimi. Cujus nomen ut commemorantem me audiistis, ad miseratio-

nis

nis sensum significandum Vestri mihi vultus componi videntur. Et profecto ferreus sit oportet, qui Viri vicem non doleat, quem ingenio sagacem, mente alacrem, corpore agilem, omnes cognovimus; qui vero nunc in eam sortis miseriam dejectus erat, ut ipsi non tam vita erepta, quam mors donata esse videretur! — Sed hinc ad laetioris temporis memoriam recolendam animos nostros referamus. Qualem igitur et quam assiduam operam addiscendae Medicorum arti olim, in juventute, dederit noster hîc nuper Collega; hoc potissimum argumento elucescit, quod, nobilissimi studii persequendi caussâ, *undecim* adeo, et quod excurrit, *annos*, in Academiis, cum patriis, tum exteris, versatus sit. Cujus operae indefessae tandem, tertio hujusce saeculi anno, maturum fructum edidit, dissertationem *de fabricâ articulationum internâ;* quam docte scriptam esse, gravissimorum judicum testimonio mihi constitit. Nec ejus doctrinae sua defuerunt praemia. Ad Medicinae enim Cathedram ornandam *Frisiacam*, postea etiam *Gelricam*, honorifice invitatus est, et aliorum suffragatione usus, et Geunsii inprimis, Viri in paucis magni

Ve-

Verum utrique huic honori opportunitates ac spes praetulit, quas, per hancce nostram et urbem et Academiam, sibi vel offerri putabat vel ostendi. Nec spem exitu frustrante, primum *Chirurgiae et artis Obstetriciae Lector*, tum, ante hoc ipsum decennium, *Medicinae Professor extraordinarius* dictus est. Cum enim *prioris* muneris partes, inde a quarto jam saeculi, quod agitur, anno, nec sine aliquâ tamen quietis intermissione, tuitus esset; *posterioris* honor, ejusdem saeculi anno vicesimo, accessit. (35) — Erat Heyligersius, quod, testium luculentissimorum auctoritatem secutus, affirmo, artis cum Chirurgicae, tum Obstetriciae eximie peritus, atque in utriusque subsidium accuratam Anatomiae cognitionem advocaverat. Quibus doctrinae dotibus instructus, non tantum cultro chirurgico, si quando, ad aegrotantium mala lenienda, opus erat, dextre utebatur; sed juvenibus etiam, artis salutaris Studiosis, institutione suâ prodesse conabatur. Verum non longam ipsi vitam, breviorem aliquanto vitae usum sapientissima largita est Providentia; quae ut a nobis nostrisque cunctis similis cla-

dis

dis avertat infortunium atque averruncet, unanimes precamur omnes!

Sed insalutatos etiam dimittere mihi non licet manes Mariae Francisci Xaverii d'Angely, Lectoris, dum vivebat, experientissimi. Hic sane, si quis alius, Vir variis sortis vicissitudinibus agitatus est. Ex nobili enim Francogalliae gente ortus, plures mundi partes multosque terrae populos sibi visendos esse putavit. Ubi cum haud paucis fortunae casibus, terrâ marique, domi militiaeque, jactatus esset, tandem in hujusce doctrinarum Sacrarii tranquillum veluti portum sese recepit. Hîc igitur, accurate atque eleganter patrias suas Literas docendo, et famae ipse suae consuluit et discipulorum studiis. In quo tamen penso persequendo, postremis hisce annis, fortasse felicius, alacrius certe, versari potuisset, nisi et per res domesticas, non semper valde laetas, et per adversam inprimis valetudinem, saepius se depressum sensisset.

Cum, utroque hoc moniti exemplo viderimus, qualem vim in affligendos artium disci-

plinarumque cultores corporis mala habeant ac dolores; gaudeamus oportet profecto, Academiae Cives ornatissimi ac nobilissimi! quod Vestrum plures, qui variis hocce anno morbis decubuerant, atque in his ii etiam, quorum vitae adeo timueramus, ei jam restituti sint sanitati ac vigori, quo eos cum maxime utentes conspicimus. Quas animi corporisque vires ut et his, et vero Vobis omnibus conservet augeatque Numen Divinum, non Vestri magis, quam Patriae ac Societatis Christianae caussâ, optamus vovemusque! — Verumtamen nec Vestrum Ordinem morte intactum adspicere mihi licet! .... Lugetis enim, et Vobiscum nos lugemus binos eosque optimos Juvenes, Jellium Postma et Johannem Jacobum Metelerkamp; quorum ille lentâ tabe exhaustus, hic vehementissimi morbi vi atque ictu necopinato prostratus, rebus humanis ereptus est. Uterque non Vestrum tantum pluribus amicus, sed nobis etiam Praeceptoribus carus erat. In utroque et pietatem in Deum hominesque, et Sacrarum Literarum amorem earumque, pro juvenili quidem aetate, peritiam probavimus. Uterque, Theologiae jam Candida-

tis

tis laudabiliter adscriptus, id agebat, ut propediem, quam fluxae sint ac fragiles res hominum universae, populum Christianum doceret. Sed, tristi sui obitûs exemplo, nos docuit uterque, caeteris mortalium rebus incertis stabiliorem non esse nec firmiorem aetatis florem, aut virium juvenilium robur!

Plura jam funera luximus! Nec dum tamen justissimum Tuum dolorem commemoravimus, clarissime Arntzeni! qui flebilibus nuper exsequiis Conjugem extulisti, Te dignissimam, quae, per multorum annorum spatium, dulcissima Tibi fuerat vitae, in utrâque sorte, socia, quae liberis Tuis mater erat amantissima, eademque, si hoc addere licet, uxoribus nostris amica dilectissima. — Et vero Tuum, etiam luctum, eruditissime Nijhovi! ad nos pertinere censuimus censemusque omnes; cum Filio orbatus sis, praematurâ, ut nobis quidem videtur, morte exstincto, qui, juvenili aetate, eam jam prodiderat *animi fortitudinem*, quam egregiorum esse *Medicorum*, per clarissimi Suermanni eloquentissimam orationem edocti, novimus. (36) Sed et Vos, Viri gravissimi! et caeteros,

qui carissimorum sibi capitum jacturam dolent, Auditores suavissima erigat persuasio oportet, iis omnibus, qui, sicuti Christianos decet, vixerint, per gratuitum Dei favorem, verae vitae initium mortem esse, et ad beatam immortalitatem percipiendam viam ac semitam certissimam! — Havete igitur, piae defunctorum animae! Havete! Quo Vos abiistis, eo nos tendimus omnes!

(*Musices concentus funebris audiebatur.*)

Jam vero, Auditores! ut mentes nostras, laetari gestientes, ad gaudii sensum remittamus licet et expedit! Multa enim, quae fausta nobis obtigerint, animis ac memoriâ habemus recolenda. Nonnulla jam, quibus amara temperarentur, attigimus. Verum longe plura nobis memoranda supersunt, nec pretio levia illa, nec numero pauca. Quanto enim nos dolore Beaufortii mors perculit, tanto nos gaudio, excellentissime Capellii honos refecit ac recreavit, in Te, optantibus nobis, collatus. Nostris omnium votis ac desideriis Curatorem Te donatum esse, et Tu noristi, et nobis dictu incredibi-

bi-

bile est, quam suave sit et jucundum! Quidni enim de eo gloriemur rerum nostrarum *Praeside* ac Patrono, qui, ne per acerrimi quidem belli, quod, Tuis auspiciis, in *Indiâ Orientali* gerendum erat, molitiones ac strepitum, Musas ibi silere, aut Fautorem desiderare passus sis? Et vero nunc jam, tam brevi, ex quo Patriae nobisque redditus es, temporis spatio, munificentiae Tuae literarumque amori Museum nostrum donum debet amplum et insigne. Accipias igitur, Vir excellentissime! pro hoc Tuo beneficio, et pro hocce Tuo praesertim in nostras res animo ac sensu, sinceras maxime gratias; atque ita Tibi persuadeas, in ardentissimis hoc nobis votis esse, ut diu Academiae salus ex tuo efflorescat praesidio atque ex sapientissimis consiliis, cum Tuis, tum Collegarum Tuorum, Virorum gravissimorum, qui emolumenta, ex Te nobis speranda, suo etiam honori generose praetulerunt!

Ad Vos nunc compellandos mea sese convertat oratio oportet, Viri clarissimi Theodore Gerarde van Lidt de Jeude et Petre Johannes Isaäce de Fremery!

ry! Vos enim, conjunctissimi nobis Collegae! aut novis aut adauctis in Vos collatis honoribus, Vestrorum meritorum praemia tulistis; et feliciter, solennibus habitis orationibus, haec munera ingressi estis; et vero faustissimis ea auspiciis tueri incepistis. Haec igitur et Vobis gratulor et Academiae et Physicorum ac Mathematicorum Ordini celeberrimo! Quae gratulatio, cum ad omnes pertineat hujus Ordinis socios meritissimos, tum Vos prae caeteris spectat, Nicolaë Corneli de Fremery et Jane Kops, Viri clarissimi! qui, rarâ felicitate, Filium Generumque, in eodem disciplinarum choro, Collegam Vobis adjunctum vidistis! — Sed idem Tu, quem modo compellabam, gravissime de Fremery! eodem hocce anno, quo Pater ex Filii decore suavissimum gaudium cepisti, et quo *Leonis Belgici* adscriptus es *Ordini equestri*; eodem, inquam, anno, publicâ optimi Regis auctoritate, pro salutari operâ, quam in condendâ posuisti *Pharmacopaea Belgicâ*, praemium accepisti valde honorificum; quod utinam Tu diutissime Avus tenellis possis monstrare nepotibus! Nec dubites velim, quin quae Tibi, vel ad animi pa-

paterni sensum grata contigerunt, vel ad honorem ampla, haec eo majorem mihi laetitiam pepererint, quo plura benevolentissimae Tuae curae mea debeat familia!

In similis autem laudis societatem, sicuti par erat, Tu venisti, summe venerande de nostrâque disciplinâ praeclare merite Royaardsi! Tu enim, qui tot bonae spei Juvenibus et ad alias doctrinae theologicae partes addiscendas, et ad Societatis Christianae fata cognoscenda, viam monstrare soles, non minus certam quam jucundam; *patriarum* quoque *rerum Historiographis* ea dedisti monita ac consilia prudentissima, quae quantum Tibi justi honoris attulerunt, tantum illis emolumenti afferant optamus!

Sed nunc alia nobis res attingenda est, cum Academiae salute conjunctissima, quam utinam in laetis hujusce anni fatis commemorare possit celeberrimus, qui mox mihi successurus est, Rector! Novistis enim, clarissimum nostrum Schroederum van der Kolk, ipsis his diebus, publicâ auctoritate, invitatum esse, honorificis non minus, quam lautis positis conditionibus, ut eam, quam apud nos, cum omnium approbatione, occupa-

patam tenet, Medicinae Cathedram cum alterâ commutet, in illustrissimâ Patriae nostrae metropoli, ante aliquod tempus, constitutâ. Timueramus quidem, ut Vir laudatissimus, quem rerum suarum adjuncta retentura videbantur, festo huic conventui interesse posset. Sed eo magis laetor, quod necopinans praesentem Collegam conspicere queo ac compellare. Hoc enim, Auditores! bonum facit augurium, (utinam non cupidius dixerim, quam verius!) quod audiendae certe Academiae voci sese non subtrahendum duxerit Vir celeberrimus! Haec igitur, haec Academiae vox est, quae Te, clarissime Schroedere van der Kolk! Virum non minus generosum magnanimumque, quam doctrinâ nobilem, rogat et obtestatur, ut fortiter illis resistas conditionum illecebris; atque ut ne velis celeberrimum hoc et aliarum disciplinarum et Medicinae Sacrarium, tot nobilitatum magnis Medicis, tam praestantibus cum maxime florens artis salutaris Studiosis, alteri illi Scholae, atque ei, quam ipsa offert, spei postponere! Haec, haec non mea magis vox est, quam Curatorum, Professorum, Lectorum,

rum, Studiosorum atque Academiae adeo universae! (37)

Vos, nobilissimi Academiae Cives! Commilitones ornatissimi! quos nunc laetiori, quam modo antea, animo compello; Vos, inquam, ineunte eo, qui nunc abiit, anno academico, eleganti edito spectaculo mimico, curâstis, ne mentibus, per literata studia fatigatis, honesta recreatio deesset; atque eâ opportunitate, quantopere decori servandi studiosi sitis, luculenter demonstrâstis. — Verum quid de eo potissimum Vestro die dicam? quasi reliqua, quam hoc anno egistis, vita academica minus probanda fuerit! Immo vêro hoc inprimis laudamus; atque ut eâ, quae cum pietate Vestrâ conveniat, ratione dicamus, hanc Deo gratias agendi locupletissimam habemus materiam, quod Vestrum longe plerique iis fuerint sintque moribus probatissimis, atque eos fecerint in artium disciplinis progressus, ut ipsorum conatus Patriae ac Societati Christianae profuturos auguremur. Quam spem nostram et exspectationem Vos non eludetis; Deus ipse ratam faciat!

Ve-

Verum Vestra saltem nomina non sine commemoratione mihi dimittenda sunt, Commilitones exoptatissimi! qui reportandis, quae in aliis doctrinarum Sedibus ostendebantur, praemiis, et Vobismet ipsi et huicce Academiae decus quaesivistis! Hujusmodi autem laus obtigit, *Groningae* quidem, Barentio Rienstra, scriptâ *de doctrinâ Sacrae Coenae* commentatione historicâ; tum *Leodii* Hermanno Gunst, mathematicâ oblatâ dissertatione *de Cycloidis ordinariae proprietatibus, tum geometricis, tum mechanicis;* (38) tandem *Lugduni Batavorum*, quam non ultimam commemorare debueram Academiam, et Alexandro Carolo Guilielmo Suerman, scriptâ *de Hygrometris* commentatione physicâ, et Gerhardo Regnero Fockens, astronomicâ scriptâ disputatione, *de definiendâ terrâ marique latitudine.* Immo, quae rara sane erat Academiae nostrae felicitas, idem celeberrimorum Physicorum ac Mathematicorum Leidensium Ordo, qui Suermannum et Fockensium ornaverat, eodem tempore, tertio etiam nostro Civi ornatissimo, Paulo Henrico Holleman, proximum victoriae honorem

lar-

largitus est, institutâ ab ipso *de aquae marinae elementis* disquisitione chemicâ. Macte vero! macte Vestro illo honore estote, optimi Juvenes! Gaudeant vobiscum Parentes, Praeceptores, Commilitones! Et vero Tu gaudeas, clarissime Suermanne! qui, cum ipse eximiâ Medicinae laude floreas, duos habeas Filios pios bonosque, ad ejusdem laudis societatem feliciter succrescentes! (39)

Jam instat, ut breviter de academicâ dicamus cum supellectile, tum aedificatione. Bibliotheca igitur et aliis aucta est donis, et *Diplomatum Gelriae libro*, quem Tuae munificentiae debemus atque acceptum referimus, illustrissime van der Borchi à Verwolde! — Item alterum accepimus munus, Regis magnae Britanniae nomine, a Barnardio, Viro illustri missum, *Catalogum Bibliothecae Regiae Londinensis*, quatuor maximae formae volumina complexum.

In Horto academico caldarii majoris tubi, calorem afferentes, ita sunt emendati, ut

ut in acerrimo etiam, quo proxima hiems cernebatur, frigore, caldario illi calefaciendo sufficerent. Quo factum est, ut, per gelu saevitiam, detrimenti nihil plantae caperent.

Museum Zoologicum pluribus locupletatum est donis; in quibus id praecipuo nobis loco laudandum est, pro quo, sicuti par erat, illustrissimo Capellio gratias egimus. Continebatur enim *septuaginta avibus Indicis;* in quarum numero eae erant, quibus adhuc caruissemus, quaeque pulchritudine suâ ac raritate commendarentur. — Sed alia quoque, in eodem genere, hic commemoranda habemus; tum duo exemplaria *Plataleae leucorodiae*, tum *Diomedeae exsulantis* pulchrum exemplar. *Illud* munus Swellengrebelio, Academiae Curatori amplissimo, hoc Schroedero van der Kolk, Professori clarissimo, ita acceptum refert nostrum doctrinarum Sacrarium, ut utrique Viro egregio novi officii vinculo sese obstrictum sentiat. — Tandem aliarum emendarum *septuaginta avium*, in quibus et ipsis plures novae erant raraeque, commodiorem nobis opportunitatem, suâ intercessione, procuravit Davides Boelen Schuurman, Vir spec-

ta-

tatissimus; quam ejus humanitatem iis, quibus humanos decet, animis accepimus.

Laboratorium Chemicum, instrumentis ad *Microchemiam*, quae dicitur, pertinentibus auctum, doctrinae illustrandae atque amplificandae rite inservire pergit.

Museum etiam **Mineralogicum** speciminibus, inprimis *geognosticis* quampluri-mis, hocce anno, auctum est.

In **Nosocomio** tandem **academico** Medicinae alumnis, qui ad institutiones *Clinicas* accedebant, fructuosa concessa est opportunitas cum puerperis opitulandi, tum vero quotidie aegros visendi, morbis externis aut internis laborantes, sive illic decumbentes, seu aliunde allatos.

Haec igitur, Auditores! nobis recordanda erant laeta Academiae fata. Sed jam diutius me cohibere non possum, quin aliquid memorem, quod hâcce horâ me ipsum incredibili laetitiâ perfundit! Te enim necopinans praesentem hîc adspicio, **Clarissi** celeberrime! Te, qui Divino beneficio Praeceptor mihi obtigisti! — Si quid in Philosophiâ valeo, si quid in Theologiâ; si quâ sum coelestis Chris-

Christi Doctrinae interpretandae peritiâ; Tibi id ita debeo, ut profecto nemini cuiquam magis! Te adspicio, cujus adolescens admiratus sum doctrinam, quid non complexam? nunc magis etiam admiror magnanimitatem ac fortitudinem, nullis fractam calamitatibus! — O Clarissi! si quando, corporum egressi carcere mortalium, ad animorum concilium coetumque admissi fuerimus, nullâ amplius aut caduci corporis infirmitate pressi, aut aerumnarum saevitiâ jactati; quanto tunc melius res Divinas cognoscemus, Deique paternam, quâ nostra fata moderatus est, bonitatem! Quales tum et quam immortales Deo gratias agam, quod Te, Te mihi Praeceptorem dederit et adolescentiae Ducem!

Verum ignoscatis, Auditores! si, cum improviso Virum adspicerem, cui tantum debeo, commoti pectoris sensu me abreptum vidistis. — Jam, ut legis jussum exsequamur, animorumque nostrorum votis morem geramus, Juvenibus, qui victoriam in certamine reportârunt literato, justa distribuamus praemia. Quod quo jure fiat, ut vobis constet, singulorum Ordinum de allatis ad sese commen-

mentationibus judicia audiatis. Ubi tamen, in antecessum mihi monendum est, Medicorum Ordini nullas, pro praemio obtinendo, oblatas esse dissertationes.

Ordinis Theologici judicium.

Ordini Theologorum sex oblatae sunt Disputationes ad propositam Quaestionem: Quae fuit Hierarchiae Romanae, medio seculo 11, ante Gregorium VII conditio et auctoritas? Quam subiit, illo auctore, commutationem?

Auctor primae *Commentationis, cui Symbolum:* Tempora non raro cet., *parvi pretii nobis obtulit libellum, in quo neque ingenio, neque judicio sese commendavit.*

Secunda *Disputatio, sententia* Horatii *distincta:* Terruit gentes, *versatur in narrandis Ecclesiae et Hierarchiae fatis, Gregorii VII aetate; ipsam vero Quaestionem non nisi obiter attingit. Requiritur in ea justa rerum dispositio, judicii acumen, docta et erudita rerum pertractatio.*

Hisce praeferenda nobis videtur Disputa-

tatio tertia, *cui lemma:* Stulta est clementia *cet.*; *eo maxime, quod justo ordine procedit in disquirendo auctor; quod prae ceteris cum* conditionem, *tum* auctoritatem *Hierarchiae exponit; quodque literarum se haud sane imperitum demonstrat. Verum diutius in rebus politicis, brevius in rebus Ecclesiasticis exponendis versatur; neque fontes adiit genuinos; desideratur omnino docta rerum pertractatio.*

Quarta *vero Disputatio, cujus symbolum habetur:* Zijt alle menschelijke ordeningen onderdanig *cet.*, *pluribus sese commendat nominibus. Namque, licet in nonnullis accuratius versari, subtiliusque disputare potuisset auctor, vel sic tamen ad propositam quaestionem ita respondit, ut placide procedat in disputando, grata pertractandi simplicitate et concinnitate sese commendet, sedulo Gregorii Epistolis aliisque fontibus primariis usus sit, omnino laudabilem nobis probaverit industriam in adhibendis documentis historicis. Quapropter laudibus dignam hancce Disputationem censuit Ordo.*

Prae-

Praeplacuit vero quinta *Commentatio, cui tessera:* Wie eine Riesenspinne sass Rome im Mittelpunkt der Lateinischen Welt. Heine; *cujus quidem auctor industria, doctrinae copia et subacto judicio magnopere sese commendavit. Optimos diligenter consuluit fontes, et accurate in hisce adhibendis versatus est. Veruntamen unam fere* auctoritatem paparum, *non item* Hierarchiae Romanae universae *exposuit. Praeterea Hierarchiae* conditionem *adumbrare plane omisit. Quamvis item in* altera *Disputationis parte minus accurate fuerit versatus, quam in* priori; *vel sic tamen praemium forte reportasset, nisi*

sextae *Disputationis auctor, et ceteris et huic item palmam praeripuisset. Lemmate usus est:*

Ja! 't pogen zelfs is groot in 't worstelperk der eer. Helmers.

In prima quidem parte nonnulla desiderantur, verum ita universae Quaestionis ambitum cum perspexit, tum explicuit; singulis Quaestionis partibus ita universe satisfecit, et crisin eorum, quae Gregorius

erga Hierarchiam praestitit, ita pragmatice instituit, ut uno omnium consensu praemium reportaverit.

Aperta schedula, nomen exiit:

Lucae Frederici Verenet,
Theol. Cand. in Acad. Rheno-Traj.

qui, instituta probatione, in certamine literario victor fuit renunciatus.

Praeterea quintae *et* quartae *Disputationis auctores publice laudandos censuit Ordo. Ad id invitati, nomina sua nobiscum communicarunt, seque Disputationum auctores professi sunt*

quintae:

Jacobus Meyer,
Theol. Cand. in Acad. Groningana.

quartae:

Carolus Franciscus van Setten,
Theol. Stud. in Acad. Rheno-Traj.

Hic *etiam, disquisitione institutá, laudatae disputationis se auctorem probavit.* Meyerus *vero ornatissimus, per rerum sua-*

suarum adjuncta retentus, probationi se non obtulit. (40)

Tu igitur primus huc accedas, ornatissime Luca Frederice Verenet! — Hoc Tu praemium accipias, liberali Tuae atque accuratae doctrinae debitum. Quam feliciter Literarum elegantiorum amor cum severiorum studiorum subtilitate conjungi possit, et per laudatissimam vitam academicam nobis demonstrâsti, et luculento nunc documento omnibus probâsti. Quod, quam Tibi honorificum est, tam nobis laetum accidisse ac jucundum, me tacente, Tu novisti! Ita autem Tibi Deus adsit precamur, ut ex praeclaris, quas Tibi concessit, dotibus plurimum emolumenti in Christi Societatem quam diutissime redundet! (41)

Tu etiam huc adesto, praestantissime Carole Francisce van Setten! — Ita Tu honorificum accipias laudis testimonium, ut a Commilitone Te victum esse, aetate et cursu studiorum provectiore, eoque *Verenetio*, nequaquam doleas. Laeteris potius velim, quod, tribus aliis praelatus aemulis,

Victor Tu etiam jure dici possis, ac sis revera. Ita vero laeteris oportet et laetaberis, auguror, ut, quodcunque honoris vel gaudii nunc Tibi obtigerit, aut olim obtingat, Deo id acceptum referas, atque in Ipsius honorem hominumque salutem conferas!

JUDICIUM ORDINIS JCTORUM.

Ad quaestionem: Quum in doctrinam Juris Hodierni de conventionibus maximam vim habuerit Jus Romanum, et tamen in hac ipsa doctrina insignes sint inter jus utrumque diversitates; quaerit Ordo, ut investigetur, quaenam, tum quoad principia, tum quoad generaliores conventionum effectus, inter Jus Romanum et Hodiernum sive convenientia sit sive discrepantia; *una modo perlata est ad Facultatem commentatio, inscripta:* Expedit omnes gentes Romanis legibus operam dare, suis vivere.

Quamquam igitur plures commentationes inter se conferri haud potuerunt, non dubitavit tamen Facultas, praemium regium adsignare oblatae sibi commentationis auctori. Concinna enim et apta par-

partium dispositione, conjuncta cum argumenti tractatione, pro juvenili aetate, satis bona, se Facultati commendavit commentatio.

Apertis autem literis, huic commentationi adjunctis, scriptor apparuit

Janus Jacobus Hinlópen,
in Academia Rheno-Traj. Jur. Utr. Cand.

Qui cum coram Facultate omne suum scribendi consilium accurate exposuisset et declarasset, atque argumenta, ipsi objecta, refellisset, uno et pari omnium consensu, verus commentationis auctor habitus et renuntiatus est.

Escendas igitur Tu, ornatissime Jane Jacobe Hinlópen! — Hocce Tibi tradito praemio, quam feliciter, in Juris Romani atque Hodierni loco gravissimo comparando, versatus sis, palam declaratur. Itaque nominis, in Historiâ Patriae sacrâ et civili et literatâ, clari, nominis, inquam, Hinlópeniani dignum Te haeredem praestitisti. Tu, quo coepisti modo, progredieris. Quo facto, Tuos per conatus, Patri Tuo, Viro amplis-

plissimo, gaudium, genti Tuae novum decus, *Justitiae* vero inprimis caussae sanctissimae praesidium paretur opto!

Judicium Ordinis Philosophici et Literarii.

Quatuor tulit responsa quaestio historica:

de Guilielmi I., Principis Arausiaci, prudentiâ, in republicâ perturbatâ;

quorum, ut nullum Literarum Ordini displicuit prorsus, ita haud fuit, quod ab orationis bonitate et elegantiâ commendaretur magnopere.

Quae symbolo distincta est disputatio: Breng bloemen *caet., aptâ se commendat argumenti in suas partes distributione et lucido, quo procedit, ordine; sed neque rerum scientiâ, neque historiae explicandae ratione sic praestat, ut digna censeri praemio potuerit.*

Uberiorem doctrinam probavit commentationis auctor, cui verba adscripta: unâ morientis vox *caet., sed defuit ei diligentia disputandi, qua singula apte suoque loco explicaret, et vero sic defuit, ut his-*

historiam magis saeculi XVI. quam disquisitionem de Guilielmi I. *in republicâ perturbatâ prudentiâ scriberet, quod eo magis dolendum, quo crebrius per totam hanc commentationem haud vulgaris eruditionis documenta occurrunt.*

Excellere utrique huic specimini visum est, cui sententia praemissa: Saevis tranquillus in undis, *quo sic probavit auctor cum diligentiam in rebus exquirendis, tum judicium in iis aestimandis et censendis, ut, si non praestantius etiam accessisset specimen, haud indignum praemio judicatum fuisset. Itaque tributus auctori hic honor est, ut documentum ipsi publice traderetur, quod Facultatis de ejus scriptione judicium contineret.*

Ut autem hae commentationes suis singulae laudibus aestimatae sunt, sic quarto responso, cui adscriptum: Parenti Patriae *praemium dari placuit. Unum hoc enim caetera longe superare visum est iis dotibus ac virtutibus, quibus commendari maxime generosorum juvenum scriptiones debent, id est, rerum cognitione, judicio, disserendi facultate.*

Cae-

Caeterum hujus dissertationis auctorem se probavit

Tjallingius Petrus Tresling,
Litt. Hum. et Jur. Utr. Cand. in Academiâ Groningana,

Tertiae vero

Petrus van der Velden,
Litt. Hum. Stud. in hac Academiâ.

Nunc igitur Tu mihi ornandus es, praestantissime Tjallingi Petre Tresling! – Quam eximiam laudem commentationi Tuae, quâ *Patriae Parentem* celebrâsti, idonei maxime Judices impertierint, omnes jam intellexerunt. Per huncce, qui Tibi obtigit, honorem Matri, Tuae dilectissimae, et vero Tibi gratam aliquam consolationis materiem dedit Deus. Patrem enim luges optimum, meritissimum, cumque Jurecconsultum celeberrimum. Hujus vestigia Tu nunc laudabiliter secutus es. Ejusdem exemplum, reliquo etiam vitae tempore, ita Te imitaturum esse confidimus, ut, per Te etiam, nominis Tui ac gentis fama magis magisque inclarescat.

Tu etiam non sine publicâ honoris testifica-

ca-

catione dimittendus es, ornatissime Petre van der Velden! — Tu primum hunc agis vitae academicae annum. Et nunc jam aureo praemio haud indignum Te Judices censuerunt. Laetus igitur hoc tantae laudis documentum accipias. Sic autem in studiis pergas academicis, ut, cum cursûs Tui ingressus ita ornatus fuerit, ejus et progressum et egressum majora etiam decora habuisse, omnes aliquando intelligant!

Judicium Ordinis Matheseos et Philosophiae Naturalis.

Ad Quaestionem Mathematicam: Exponatur theoria Tangentium ejusque usus, *unam accepit Ordo commentationem, inscriptam verbis Ciceronis:* Trahimur omnes laudis studio, et optimus quisque gloria ducitur.

In hac commentatione Tangentium theoria petitur ex considerandis curvis per idem punctum transeuntibus, atque per earum aequationem, adhibito imprimis theoremate Tayloriano, investiganda distantia punctorum, quae communi huic puncto vicina sunt. Hac via priore in parte genera-

rales tangentium proprietates pro curvis simplicis et duplicis curvaturae, atque superficiebus eliciuntur. Ex his positis principiis, posteriore in parte, ubi de usu agitur, derivantur theoremata, quae diversas curvarum et superficierum spectant species et formas. Finem, quem sibi proposuit auctor, accurato ordine et legitima ratiocinatione consecutus est, ita ut non dubitaverit Facultas huic responso, quod meruit, praemium tribuere.

Aperta schedula nomen indicavit

Lamberti Doedes, Diderici Filii,
Theol. Stud. in Acad. Rheno-Trajectina,

qui in colloquio, cum ipso instituto, se auctorem hujus dissertationis omnino probavit.

Ad Te nunc honoris vices volvuntur, praestantissime Lamberte Doedes, Diderici fili! — Tu eam accuratae atque ordine progredientis argumentationis laudem tulisti, quâ Mathematici inprimis censentur. Theologico studio mox operam daturus es. Sed idem Tu, spero, eodem tempore, ad arcem il-

illam Mathematicae disciplinae, *Astronomiam*, adspirabis. Quod si fiat, quantâ cum animi voluptate, *coelestem* illam *Harmoniam* et *Musicam* audire Tibi videberis, a Pythagora Tuo celebratam! Quocunque autem Te studiorum ratio ferat, Deo, admirabilis illius concentûs Auctori et Moderatori, vires Tuas consecrabis ac vitam omnem!

EJUSDEM ORDINIS MATHESEOS ET PHILOSOPHIAE NATURALIS JUDICIUM.

Ad Quaestionem Chemicam: Quales aceti varietates ad usum chemicum et oeconomicum adhibentur? Qualia principia peregrina, praeter acidum aceticum, singulae continent? Quomodo ab his depurari possunt et solent? et quaenam tandem est compositio ipsius acidi acetici? *Facultas unam accepit Responsionem, signatam verbis* Parmentierii: On doit donc considérer le vinaigre *etc. Quaestionis singula capita, probatissimos Chemicos secutus, bene exposuit auctor, ita ut in integra hac dissertatiuncula probabilia laboris, ad studia Chemica adhibiti, dederit specimina; proprium judicium* *ra-*

rarius adjiciens. Praemium huic operi esse tribuendum judicavit Facultas. Auctorem se, examine instituto, probavit

Jacobus Gerardus Rooseboom,
Medicinae in hac Academia Studiosus.

Ultimus igitur, in hoc laudis stadio, Tu nobis es, ornatissime Jacobe Gerarde Rooseboom! — Ultimum Te dixi, *temporis* tantum, quo te alloqui possim, ratione habitâ. Nam si *merita* spectamus, ita non ultimus es, ut privas etiam ac peculiares Tibi laudes vindices. Priore enim hujusce anni academici parte, eâ valetudinis infirmitate languescebas, ut amicorum Tuorum nemo sperare posset, fore ut, hocce potissimum festo die, id honoris in Te conferretur. Sed noveras Tu, tantam *Chemiae* praestantiam esse, ut ardoris velut flammam in cultorum suorum animis excitet, non nimis facile illam, per infelicia rerum adjuncta, exstinguendam. Ita Lavoisierius praeiverat, Vir immortalis; ita nostras quoque Kasteleynius! — Tu vero, in nobilissimis Tuis persequendis studiis, sic pergas velim, ut Patriae prosis et artium disciplinis!

Haec

Haec Juvenum nobilissimorum, qui nunc praemia reportârunt, haec Civium nostrorum omnium laus sit atque honos! Quod ita ratum fiet votum, optimi Commilitones! si id agatis, ut, quod in amplissimo Beaufortio jure laudavimus, in Vestrum quoque singulos conveniat:

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει! (42)

Atque, ita animati, praemia petatis, quae nunc denuo suspenduntur. Jam enim novum committitur certamen literatum. Quod cujusmodi sit, ex praelectis intelligetis *quaestionibus*, quas singuli posuerunt Ordines clarissimi.

QUAESTIO JURIDICA.

Distinctionis, inter modos tollendae obligationis ipso jure et per modum exceptionis, e jure Romano tradantur origo et varii effectus.

QUAESTIO MEDICA.

Exponantur Recentiorum theoriae de pseu-

pseudomembranis, quae aliquando in inflammatione formantur, indicetur, quaenam ex his sit maxime probabilis.

Ordo Medicorum, nullâ ad quaestionem, anno superiore propositam, acceptâ commentatione, propter argumenti dignitatem, novam Medicinae alumnis vires suas in ejusdem expositione exercendi opportunitatem offert.

QUAESTIO LITERARIA.

Sic enarretur militum Praetorianorum, ab Augusto inde ad Septimium Severum, historia, ut demonstretur simul, quam illi vim, hoc temporis spatio, in imperium Romanorum habuerint.

QUAESTIO ASTRONOMICA.

Exponantur atque inter se comparentur diversae methodi, quibus locorum longitudo in mari definiri possit, eum in finem, ut pateat, quaenam sit plurimum navigatoribus commendanda, atque quam accurata sit hujus longitudinis cognitio, ad quam, his ducibus, perveniatur.

QUAE-

Quaestio Zoölogica.

Exponantur succincte et dijudicentur recentiorum, inde a Blumenbachio, *naturae scrutatorum sententiae de generis humani varietate nativa.*

Quaestio Theologica.

Septem illae voces, quas de cruce pendens edidit Christus, ita tractentur, ut singularum et vera sententia accurate definiatur, et minus probabiles interpretationes, a recentioribus inprimis commendatae, refutentur; item, quomodo singulae sanctum magnumque Christi animum prodant, demonstretur.

Extremus restat actus mei magistratûs; quo cum maxime me abdico. Regio enim decreto, in proximum annum, Successor mihi datus est Cornelius Adrianus van Enschut, celeberrimus Juris Antecessor. Quem igitur Academiae Rectorem di-

dico, renuntio, proclamo! — Salve Tu, Vir magnifice! Te Rectore, ita Academiae Rheno-Trajectinae annus agatur centesimus nonagesimus et quintus, ut nullus unquam illi annus fuisse censeatur, aut ad prosperitatem felicior, aut ad gloriam honorificentior, aut ad commoda fructuosior! Tibi vero, O Deus immortalis! qui, hocce denuo anno, tot in nos omnes beneficia contuleris, qui nunc etiam, tam benigno auxilio, infirmo mihi adfueris atque indigno; Tibi gratiae agantur habeanturque sempiternae! Tu et patrias tuearis Academias precamur et Regem optimum et Patriam universam!

AN-

ANNOTATA AD ORATIONEM,

scripta mense Julio, a. 1832.

Per publicas Patriae et privatas meas res factum est, ut serius, quam speraveram, typis describeretur haec oratio. Quod in bonam partem accipiant aequi Lectores, rogo. Nunc brevem subjicere annotationem juvat; quae tamen non ad omnia illa loca referetur, ad quae haud incommode referri posset. Quam rationem si sequar, ubi tandem, in late patente orationis argumento historico, annotandi finem inveniam? Et vero pleraque dicta harum rerum haud prorsus ignaris satis per se clara erunt. Itaque ad ea tantum loca verbulum dicam, ubi major aliqua sive necessitas, seu utilitas id requirere videbitur.

(*Ad priorem orationis partem.*)

Pag. 5. (1) Si cui forte hic displiceat hujus vocis, item vocabuli, quod mox sequetur, *liberalitas*, usus, conf. quae ad eum vindicandum erudite monuit cel. J. Clarisse, in *annot.* ad *orationes duas, alteram de Theologo vere liberali, alteram de injusto theol. studii contemtu*, (L. B. 1815) p. 57.

Pag. 5. (2) Decreti regii, editi *d.* 2. *m. Augusti a.* 1815, quo res nostrae academicae reguntur, innuebam prae caeteris §. 62.

Pag. 6. (3) Quod haec doctrinae denominatio vulgari nostratium usu reciperetur, nisi fallor, factum inprimis est per auctoritatem Christiani Wolf, qui, cum Philosophiae partes, ex Leibnitii ratione, in disciplinae formam redigeret, *Theologiae Naturali* (ita enim Philosophiam de rebus Divinis dicebat) peculiarem locum dedit, eamque de industriâ tractavit in opere, cujus, denuo editi, P. I. a. 1739, P. II. a. 1741, Lips. et Francof. prodiit. — In celebrioribus Germaniae Philosophis ultimus, quantum novi, qui antiquum disciplinae nomen retineret, fuit K. H. Heydenreich; cujus opus, multa, ad Kantii his de rebus Philosophiam illustrandam, valde utilia continens, quod inscribitur: *Betrachtungen über die Philosophie der Natürliche Religion*, Lipsiae editum est, a. 1804, duabus partibus divisum. Ibi enim, in capitum inscriptione et alibi, saepe memoratur: *die Natürliche Theologie.* Postea, apud Germanos quidem, magis magisque in desuetudinem abiit disciplinae nomen, quod, ex disjunctione, ut videtur, *Theologiae Revelatae* ortum, iis, qui hujus nullam magnopere rationem haberent, valde placere non poterat. Atque horum exemplum alios etiam, ut denominationis vadimonium desererent, induxisse videtur. Ita hic quoque,

que, quod in multis aliis usu venit, sententiarum conversio ad usum loquendi commutandum vim habuit.

Pag. 9. (4) Vid. Diogen. Laërt. L. X. §. 4, collato Tennemanno: *Gesch. der Philos.* T. III. p. 348. Non ignoro, alias etiam caussas fuisse, quae a religione averterent Epicuri animum. Etenim, in pueritiâ jam, ita *Democritum* admiratus erat, ut, docente Cotta ap. Cic. *de N. D.* I. 26, etsi quaedam commutans, pleraque tamen diceret eadem. Item ex *Aristippo*, scholae Cyrenaïcae auctore, quaedam eum hausisse, utriusque de summo bono placitorum similitudo valde probabile reddit. *Democriti* autem et *Aristippi* disciplinae, etsi in plerisque longe a se invicem recedentes, ita tamen conveniebant, ut religioni utraque inimica esset. Nec mirum igitur, Epicurum, utriusque doctrinis innutritum, in fidem, Numini Divino habendam, iniquiorem fuisse; cum praesertim levior ipsius indoles accederet. Vel sic tamen, ad *psychologicam* doctrinae, quam professus est, explicationem, magnam omnino vim habere videtur citatum Diogenis Laërtii testimonium.

Ibidem. (5) Admodum memorabilem Diagorae historiam, in quâ tamen narrandâ dissentiunt veteres, ex horum scriptis retulit Barthelemy, *Peregrin. Anarchars.* T. VIII. p. 200 sqq. (ex

 ed.

ed. *Stuartii* Batavâ). Sed dignus imprimis est, qui et de hoc consulatur, et de caeteris, qui primâ Philosophiae Graecae periodo fuerunt, Atheis, Imman. Berger: *Geschichte der Religionsphilosophie*, (Berol. 1800) p. 166 sqq. ubi citatur, nec probatur tamen Thienemannus, qui, in Fullebornii *Symbolis in Hist. Philos.* P. XI. p. 15 sqq. Diagoram Atheismi notâ liberare conatus erat. Quod reliquum est, impiae hujus sententiae non inexspectatae nobis accident, si Praeceptorem ei fuisse meminerimus *Democritum*, modo a nobis memoratum, in cujus animo cum *Materialismo* nulla non superstitio conjuncta reperiebatur.

Pag. 10. (6) De *Encyclopaedicis* illis *Philosophis* lectu digna vidd. in opere longe praestantissimo rev. Broes: *De Kerk en de Staat in wederzijdsche betrekking, volgens de geschiedenis*, T. III. p. 180 sqq.

Ibidem (7) V. Bergerus, l. c. p. 399. Cff. quos citavit B. Nieuhoff, Praeceptor meus, cujus semper sancte colam memoriam, in opere: *Over Spinozisme*, p. 261, *annot.* 20 et p. 263, *annot.* 31.

Pag. 12. (8) Haud minus commode h. l. *μετεμψυχώσεως*, doctrinam commemorare potuissem, qualem

cum

cum Pythagoras, tum Plato informârunt. *Hic* enim *illius* hâc de re placita non dubiâ expressit imitatione; sed eadem ita poëtico suo excoluit ingenio, atque ita ad sua de mentium naturâ decreta conformavit, ut parum absit, quin diversa videantur.

Pag. 12. (9) Cari dictum laudavit F. C. Weise: *Philosophische Religionslehre*, (ex edit. a. 1825, Luneb.) p. 75.

Pag. 14. (10) Non ignoro, affirmâsse Boutervecium, in praefat. libri: *Die Religion der Vernunft*, p. IV, suam de rebus divinis doctrinam *Jacobianae* potius *sororem*, quam *filiam* dicendam esse. Verumtamen et quae ibidem ab ipso subjiciuntur, et vero universa libri citati ratio tantam utriusque similitudinem esse docent, quâ satis defendantur, quae de laudatissimorum Duumvirorum relatione dixi. Cf. Krugii: *Allg. Wörterbuch der philosophischen Wissenschaften*, II. 331, i. v. Bouterwek.

Pag. 15. (11) Berkeleji doctrina eo potissimum nomine Historici attentione digna est, quod, cum plerique audaciores *Idealistae* religioni non valde faverent, hic contra, per placita sua, plane idealistica, optime et evidentissime illius se tueri posse caussam putabat. De ejus doctrinâ, ne notissimos *Hist Phil.* auctores excitem, accurate egit J. G. Roo-

Roozeboom, in *Spec. philos. inaug. de Idealismo*, (Hardervic. 1808) p. 81 sqq., ubi plures alii citantur.

Pag 16. (12) De Bardilio legisse sufficiet E. Reinhold: *Handbuch der allg. Geschichte der Philosophie*, T. II. P. 2. p. 165 sqq.; cujus pater K. L. Reinhold placitorum Bardilianorum studiosissimus aliquamdiu Hypopheta fuerat. Quo lubentius illum prae caeteris laudavi; in quem nimirum nulla iniquitatis in Bardilium suspicio conveniat. Hic autem quam acer fuerit rationis Kantianae adversarius, satis ex ipsâ elucescit inscriptione libri, quem, non nimis modeste, dixit: *Grundrisz der ersten Logik, gereinigt von den Irrthümern der bisheriger Logiken überhaupt, der Kantischen insbesondere; keine Kritik, sondern eine* Medicina mentis *&c. Stuttg.* 1800.

Pag. 18. (13) Ex propugnato subinde, in Indorum libris sacris, diversissimorum placitorum feracibus, *Pantheismo* laudes repetendas esse, quas iis impertierunt Schellingiani nonnulli, docet K. W. Stein: *Die Apologetik des Christenth. als Wissenschaft dargestellt*, p. 119. — Caeterum, ubi de reviviscentibus identidem antiquiorum placitis dicebam, nisi brevitatis me studium retinuisset, magnam etiam similitudinem commemorâssem, quae inter objectiones intercedit, quibus doctrinam de mundo a

Deo

Deo creato enervare conati sunt cum Epicurus, tum Fichtius.

Pag. 18. (14) Viri clarissimi innuebam cum orationem, *de nostra cognitione animi comparata cum cognitione rerum corporearum*; (in *Annalibus Acad. Rheno-Trajectinae*, a. 1823—1824) tum commentationem: *Over den aard der Zielkunde en de werking der terugroepende Verbeeldingskracht*; quae praemissa est Schulzii operi psychologico, quod, in nostram linguam a doct. et ven. Riehm conversum, dicitur: *Menschkunde, met betrekking tot de ziel*; Bomel. 1829.

Pag. 19. (15) De Anaxagora, praeter vulgo notos scriptores, dignae sunt, quae consulantur, doctissimae binae commentationes ampl. Hieronymi de Vries, quae in opere inveniuntur, a cl. ten Brink edito: *Bibliotheek van oude Letterkunde*, T. I. p. 351 sqq. et p. 475 sqq. — Quod autem dixi, *Anaxagoram primum fuisse, qui — clare videret ac subtiliter demonstraret*; nemo jure mihi Thaletem objiciet, qui, si Vellejo Epicureo, ap. Cic. *de N. D.* I. 10, fides sit habenda, *aquam dixit esse initium rerum, Deum autem eam mentem, quae ex aquâ cuncta fingeret.* Nam hoc suum testimonium vehementer infirmavit ipse Vellejus, cum mox (ibid. Cap. 11) subjiceret, Anaxagoram, *primum omnium, rerum descriptio-*

tionem et modum mentis infinitae vi ac ratione designari et confici voluisse. Et vero diserte affirmat Aristoteles, *Metaph.* L. I. C. 3, non aliam rerum caussam, nisi quae materiâ constaret, a primis quaesitam esse Physicis; cum posteriores demum, ad rerum naturalium originem declarandam, efficientem quoque caussam requiri viderint. Quid, quod ipse Cicero, *Acadd. Quaestt.* L. IV. C. 37, nullâ caussae efficientis notitiâ Thaleti tributâ, simpliciter dixerit, *ipso auctore, ex aquâ constare omnia!* Videtur quidem hicce Philosophus, qui, ex diserto testimonio Aristotelis, *de Animâ*, L. I. C. 5, omnia Deorum plena statueret, in aquâ potissimum Divinam vim quandam insitam putâsse; verum hinc non sequitur, cognitam ipsi fuisse mundi caussam efficientem, a materiâ corporeâ diversam. Ita quoque Tennemannus, l. c. T. I. p. 60 sqq. et Meinersius, in *Hist. doctr. de vero Deo*, P. II. p. 253 sqq. Quae autem dicta de rebus Divinis Thaleti tribuit Diogenes Laërtius, L. I. C. 35, haec spuriae auctoritatis esse, existimârunt idonei hujus rei judices. — Nec est, quod de Hermotimo dicam, quem, ante Anaxagoram, puriorem de Deo doctrinam commendâsse putant nonnulli. Quae enim de eo narrantur, haec adeo sunt incerta, ut Carus, qui in Fulleborni *Symbolis*, P. IX. p. 58 sqq. veterum de hoc Viro testimonia accurate retulit, jure commentationem suam inscribere pos-

posset: *Ueber die Sagen von Hermotimus aus Klazomene.*

Pag. 21. (16) Haud defuerunt, qui ex Anaxagorae, quem modo laudavi, disciplinâ *homoöemerias* libentius amplecterentur, quam doctrinam de *Deo Mente.* In quibus, ne de aliis dicam, Empedocles fuisse videtur. — Platonis sublimia placita in absurdissimas quasque nugas converterunt Neoplatonici. — Alii Cartesii doctrinâ in audaciorem *Idealismum*; alii, Lockii decretis in *Materialismum* deflectendis, sanctae religionis caussae nocuerunt. — Ne de Kantianis dicam, *practicam fidem*, quam Deo habendam commendaverat pius Magister, in *Scepticismum* commutantibus.

Ibidem. (17) Vid. Seneca, *Quaestt. Nat.* L. II. C. 45, coll. loco *de Beneficiis*, L. IV. C. 7. 8.

Ibidem. (18) De Kantio, anteaquam Philosophiam *criticam* profiteretur, Dei exsistentiam *a priori* demonstrare conato, vid. Hennert: *Lessen over de eerste beginselen der Wijsbegeerte*, T. III. p. 281 sqq. — Hujus autem rationis vestigia quaedam aut reliquias deprehendisse mihi videor, in Kantii libro posthumo: *Vorlesungen ueber die philosophische Religionslehre*, (primum a. 1817, nuper, a. 1830, denuo a cl. Pölitzio, edito) p. 73.; ubi ex notione *entis realissimi* Dei unitatem demonstrare

re conatur. — Ut primum autem vulgo cognosci coepta est Philosophia Kantii critica, ab argumentis *a priori* pro Dei exsistentia studiose quaerendis ac dijudicandis destiterunt plerique. Nunc nimirum aliud agendum inveniebant; cum a Kantianis objectionibus ea ipsa sibi tuenda esse viderent argumenta, quae quondam jure certissima habita essent.

Pag. 22. (19) Videantur Jordani Bruni dicta, quae congessit E. Reinhold, l. c. T. II. P. 1. p. 88 sqq. — Eam subinde rationem habet illius doctrina, ut dubius fere haereas, utrum eam *Eleatismum post Eleaticos* dicere oporteat, an potius *Schellingianismum ante Schellingium*.

Ibidem. (20) Vidd. quos citavit B. Nieuhoff l. c. p. 271 *annot.* 60, et quae ipse dixit, p. 285 sqq. Verum inprimis consulendus est Krugius l. c. T. III. p. 750 i. v. Spinoza.

Pag. 24 (21.) Petrus Ramus a. 1572, Parisiis, in nefastâ istâ *S. Bartholomaei* nocte, interfectus est. Jordanus Brunus, a. 1600, Romae in rogo combustus est. Thomas Campanella ibidem, multos per annos, carcere detentus est. Quis non paullo humanior, etiamsi horum Virorum placita improbet, eorum tamen sortem doleat?

Pag.

Pag. 25. (22) Vid. Tertullianus, *de Animâ*, Cap. 3. 7. 23, *de praescript. Haer.* Cap. 7. alibi. Idem vero, *adv. Marc.* L. I. C. 3—5 aliisque locis, *philosophis* argumentis usus, refutare conatur Dualistas.

Pag. 27. (23) Sapientissima sunt Wolfii, de usu loquendi in Philosophia de Deo non temere mutando, monita, quae retulit G. S. Francke: *Grundrisz der Vernunfttheologie*, p. 129 sqq.

Pag. 28. (24) Aristotelis dictum, quod in compendium redactum excitavi, Cicero conservavit *de N. D.* L. II. Cap. 37, ad q. l. recte Davisius: „*Inanis*," inquit, „ *est eorum suspi-* „ *cio, qui Philosophum illum similia non tradidisse* „ *confirmant.*" Docet autem ipsa illa suspicio, in dicto cum aliis Stagiritae placitis conciliando haesisse interpretes. Nimirum, quod *physica* et *empyrica* non semper a *metaphysicis* et *transscendentalibus* distinguebat Aristoteles, factum est, ut ipsius de Philosophiâ theoreticâ doctrina dissonantibus valde partibus contineretur. Quod recte monuit cl. Krug: *Geschichte der Philosophie alter Zeit, vornehmlich unter Griechen u. Römern*, (ed. alterius) p. 254.

Ibidem. (25) Vidd. Erigenae dicta, quae contulit Reinholdius, l. c. T. II. P. I. p. 18 sqq.

Prae-

Praeclara illius, quam in oratione commemoravi, sententia non optime concinit cum universâ Viri doctrinâ, qui: (in opere *de Divis. Nat.* L. I. initio) „ *Videtur mihi*," inquit, „ *divisio naturae* „ *per quatuor differentias quatuor species recipere;* „ *quarum prima est, quae creat et non creatur;* „ *secunda in eam, quae creatur et creat; tertia in* „ *eam, quae creatur et non creat; quarta, quae* „ *nec creat, nec creatur.*" Sed clarius, cujusmodi sit ipsius de Deo doctrina, intelligemus, ad hoc attendentes ejus dictum: (ejusd. op. eodem Libro) „ *Cum audimus*, ait, *Deum omnia facere*, „ *nil aliud debemus intelligere, quam Deum in* „ *omnibus esse, hoc est, essentiam omnium subsistere. Ipse enim solus per se vere est, et omne,* „ *quod vere in his, quae sunt, dicitur esse, ipse* „ *solus est.*" Quis eum, ex cujus ingenio haec profecta sunt placita, ea dicturum esse exspectaverit, quae supra eum profitentem audivimus? Sed nimirum, in Viris quidem bonis, subinde efficacior est naturae vox, quae Deum, a mundo diversum, requirit, quam doctrinae (*systematis*, ut vulgo ajunt) ratio. — Caet. jure dixit W. L. G. Baro ab Eberstein: *Natürliche Theologie der Scholastiker*, pag. 9, quod Erigenae placita a Pontifice Maximo repudiarentur, nec a posteris probarentur, hoc religionis caussae profuisse potius, quam nocuisse. Huic enim caussae quid perniciosius, quam *Pantheismus?*

Pag.

Pag. 29. (26) Kantii dictum, quod citavimus, invenitur in ejus libro: *Vorlesungen über die Metaphysik*, p. 287; ex quo paullo plenius id retulit A. C. Kretzschmar: *Neue Darstellung der philosophischen Religionslehre*, (Lips. a. 1823) p. 116. Alia Philosophi Regiomontani dicta, ubi physico aut teleologico pro Dei vitâ probandâ argumento laudis testimonium impertit, videantur: *Critik der Urtheilskraft*, T. II. p. 421; *Critik der reinen Vernunft*, p. 651 et alibi. Cff. cel. Clarisse, in Praef. libri Palejani: *Natuurlijke Godgeleerdheid*, p. 37 sqq. G. F. Seiler, *over de Goddelijke Openbaringen*, (ex ejusdem Clarissii ed.) T. I. p. 48 sq. W. Müller: *Critik des physicotheologischen Beweises* caet. in J. F. Röhrii: *Magazin fur Christl. Prediger*, T. IV. P. I. p. 18 sq. Quam honorificum judicium de eodem argumento tulerint Kantii discipuli nonnulli, elucescit, non tantum ex eorum dictis, quae citârunt Clarissius, l. c. p. 41. et Seilerus, l. c. p. 38 sq.; sed inprimis etiam ex iis, quae habet C. W. Snell: *Versuch einer populären philosophischen Religionslehre*, (Giesae, 1807.) p. 16 sqq. — Quod ad ipsum Kantium attinet; universe in libro posthumo, supra citato: *Vorles. über die phil. Religionsl.* de theoreticis pro Dei exsistentiâ argumentis, mitius ac benignius, quam passim aliis in scriptis, judicium tulit.

Pag.

Pag. 29. (27) Qui attente legerit, quae dixit Jacobius: *Von den Göttlichen Dingen und ihrer Offenbahrung*, (ed. alterius, a. 1822.) p. 168—183, non dubitabit, quin vere eam, quam dixi, sententiam Viro praestantissimo tribuerim. — Rectissime de eo Weisius, l. c. p. 82: „*Der edelste Verklärte*, inquit, *nunmehr in hellerm Lichte* „*schauende* Jacobi, *kämpfte mit Kraft und* „*Wahrheit gegen den sich gewaltsam von Gott los*„*reissenden unächten Naturalismus der Identitäts*„*philosophie, und räumte ihm gewiss noch zu viel* „*ein, wenn er denselben als speculative Lehre neben* „*dem Theismus unsträflich dastehen lässt.*" Desperabat nimirum Vir, pietate et ingenio laudatissimus, sed nimium modestus ille, de Fichtio et Schellingio, per argumentationem, in Philosophiae theoreticae veluti acie, vincendis. Quapropter, in alium tanquam campum certamine declinato, gravissimis quibusque religionis decretis in interno quodam, eoque altiore, Divinitus nostris animis indito, *sensu* (quem *patefactionem* etiam dicebat) praesidium parare conabatur. Vel sic tamen ita, ut in oratione diximus, subinde argumentatus est.

Pag. 31. (28) Nonnullis fortasse nostri temporis laudatoribus displicebunt haec Historiae monita. Qui, si minus recte me Magistrae illius praecepta interpretatum esse putent, Boutervecium audiant,

diant, Philosophum et Literatorem sane praestantissimum, nunc et ipsum rebus jam humanis ereptum. Ita igitur Vir gravissimus: (libri laud. praef. p. V.) „*Wie bei den Juden, als ihr Reich noch* „*bestand, neben dem Jehovadienste die ägyptische* „*und phönizische Abgötterei sich erhielt, so hat* „*sich im Gebiete der Religionsphilosophie bei den* „*Deutschen der in der neuen Schule des Absolutis-* „*mus erzeugte All-Eins-Gott neben den Gott ge-* „*stellt, den Plato, Leibnitz und Kant den* „*wahren nannten, und der auch in der ganzen* „*Christenheit bis auf die neuesten Zeiten so hiesz,* „*wo nicht etwa hier und da ein mystischer Schwär-* „*mer, wie Jakob Böhme, zum Pantheismus sich* „*neigte. Mitzuwirken dasz die Altäre dieses Ab-* „*gottes einer eccentrischen Speulation durch den* „*gesunden Verstand wieder zerstört werden, ist* „*die — Bestimmung dieser Abhandlungen.*"

Pag. 35. (28*) Leg. egregia cl. van Lennep commentatio, quâ de *Philosophiâ Graecâ, Doctrinam Christianam praeparante*, agitur, quam edidit cl. van Kampen, in Horreo: *Magazijn voor Wetenschappen, Kunsten en Letteren*, Tomo altero.

Pag. 36. (29) Nescio, an de Scholasticis paullo iniquius tulerit judicium cl. G. E. Schulze in libro, multa bonae frugis continente: *Encyclopädie der*

der philosophischen Wissenschaften, (Gott. a. 1824.) pag. 269; ubi haec dicentem eum audimus: „*Die* „ *Absicht*, inquit, *der scholastische Philosophie war* „ *blosz darauf gerichtet, die für wahr und unfehlbar* „ *gehaltenen Lehren der Kirche durch Beweise aus* „ *natürliche Erkentnissen unumstöszlich zu machen* „ *und gegen alle Bestreitung durch die Ketzer sicher* „ *zu stellen.*" Hoc non sine exceptione accipiendum esse, satis docet, ne alia excitem, exemplum Thomae Aquinatis. Hic enim quam ingeniose *Hierarchiae* vinculis se liberare conaretur, prudenter tamen dissimulatâ hâc luctâ, demonstrat ea, quam edidit, *Summa Theologiae*; cujus prioribus duabus partibus, dum fidei doctrinam illustrare ac Patrum auctoritate confirmare videri vult, revera tamen de rebus Divinis philosophatur. — Aequius et verius universe de Scholasticorum Theologiâ judicâsse mihi videtur Ebersteinius, l. c. p. 1—38.

Pag. 37. (30) Cf. Bergerus, l. c. p. 310 sqq. — Haec de Spinoza dicta in memoriam mihi revocant Petrum Bayle, acerrimum quidem illius adversarium, sed cujus scripta fidei, Providentiae Divinae habitae, non minus grave periculum intentârunt. Cum enim *ille* cum fatali, quam propugnabat, rerum mundanarum necessitate nulla libera Dei consilia ac proposita consistere posse contendisset; *hujus*, ex malo physico ac morali ductae, objectiones Divinorum consiliorum sapientiam

tiam

tiam ac benignitatem refutare conabantur. Sed per praesentissimam Dei Providentiam, factum est, ut hae ipsae Baylii interrogationes praestantissimum illud Leibnitii opus parerent, quod *Theodicaea* continetur. Haec enim fidem, Deo, mundi Gubernatori optimo ac sapientissimo, habitam, in innumerabilium hominum animis confirmavit; ut paucissimi sint libri, qui de religionis caussâ tam praeclare meruerint, quam hoc Leibnitiani ingenii monumentum. De illâ editi operis opportunitate vid. ipsius Leibnitii epistola ad Hanschium, quae et alibi edita est, et in *Theodicaeae* ed. Batavâ (Traj. ad Rh. a. 1772.) T. I. p. 1 sqq. ad q. l. cff. quae dixit J. Petschius. Consulatur etiam Fontenellius, in Leibnitii laudatione, ibidem p. 73 sq.

Pag. 38. (31) De hoc argumento digna est, ut legatur venerandi G. Molenkamp *Commentatio*, *quâ probatur, doctrinam Christianam — Theologiae, quae dicitur, Naturali valde profuisse, et vero de genere humano, hoc quoque nomine, optime meruisse;* quae invenitur in *Annall. Academiae Rheno-Trajectinae*, *a.* 1828—1829; ubi plures alii, huc pertinentes, scriptores laudantur.

Pag. 39. (32) „ *Licet materiae aeternitatem* „ *respuat etiam recta ratio, et creationem ex ni-* „ *hilo probet; tamen nondum, credo, inventus est* „ *locus aliquis aut testimonium, quo hoc ipsum vi-*

„ disse aliquem veterum philosophorum, possit os- „ tendi. " Ita J. M. Gesnerus, in *primis lineis Isagoges in erud. univ.* (ex ed. Niclasii) T. II. p. 302 sqq. In hoc Gesneri dictum commentarii instar est ea, quae nunc quoque, ut classica, consulenda est, disputatio Moshemii, *quâ solvitur haec quaestio, num Philosophorum, a verâ religione aversorum, aliquis mundum a Deo ex nihilo creatum esse docuerit;* quae invenitur in Cudworthi *System. Intell.* (ed. f. 4tâ) p. 287 sqq. De eâdem quaestione vidd. etiam Reimarus: *Over de voorn. waarheden van den natuurl. Godsd.* (ex ed. Lulofsii Batavâ) p. 149; Wijnperssius, *Instit. Metaph.* §. 1023; Clarissius ad Palejum, l. c. *annotatt.* p. 1. sq. Lotzius: in *Monogramm. Theol. Theoret.* p. 91 sq. Egregia etiam habet Kantius: *Vorlesungen über die phil. Religionslehre*, p. 163 sqq. — Quod negavi, ullos ante Christum Philosophos, semper ac constanter et sine haesitatione, Naturae Divinae unitatem docuisse; nemo me temere, aut ex praejudicatâ quâpiam opinione, dixisse putet. Enimvero ita in Veterum de loco gravissimo placita inquisivi, ut ubique optima quaeque et purissima diligenter animadvertere et cognoscere conarer. Quantopere autem Anaxagoram, Socratem, Platonem admirer, quos Dei unitas non fugisse videtur; supra a me monita satis, ni fallor, demonstrârunt. Nec laudo Tennemannum, qui l. c. T. I. p. 161, aut ini-

iniquius, aut non satis accurate: „ *Pantheismus*," inquit, „ *finden wir in allen griechischen Systemen, einige ausgenommen, nur mit dem Unterschiede dasz in einigen die Materie Gott, in andern Gott der Materie an die Seite gesetzt und untergeordnet ist.*" Quamquam huic assentire videtur cl. G. B. Jäsche: *der Pantheismus*, T. I. p. 1. — Me autem, quod, Historiâ Duce, comperi ac didici, id non dissimulare, sed candide profiteri veri amor jussit.

Pag. 41. (33) V. Francke, l. c. p. 6 sq. ubi alia quoque lectu digna inveniuntur.

(*Annotata ad alteram orationis partem.*)

Pag. 44. (34) Vid. libellus elegantissimus: *Herinneringen aan Willem Hendrik de Beaufort*, *door Ph. W. van Heusde.* (Traj. ad Rhen. 1830.) — Fato functus est ampl. Beaufortius, d. 21 m. Aprilis a. 1829, aetatis annum agens quartum et quinquagesimum.

Pag. 48. (35) Eorum, quae hic dixi, nonnulla hausi ex ipsius Heyligersii oratione, *de vero Chirurgo*, (quae invenitur in *Ann. Academiae Rheno-Traj.* a. 1819—1820.) p. 42 sqq. Alia quaedam petii ex cl. Heringae E. F. *annotatione* ad ora-

orationem: *De Auditorio Acad. Rheno-Traj., variam olim fortunam experto, nunc praesenti ejus conditioni adaptato;* (in iisdem *Annall.* a. 1824—1825.) ubi cum passim, de hujusce Academiae fatis rebusque, multa scitu dignissima tradita sunt, tum de Heyligersio strictim quaedam dicuntur, p. 160 sq. — Viri vita accurate enarratur in *Calendario Studiosorum Rheno-Trajectt.* anni 1831, p. 103—108. Ejus scriptorum index huic orationi subjunctus est.

Pag. 51. (36) Innuebam Viri cl. orationem: *De animi fortitudine, virtute Medicis propria, maxime illa in epidemiis conspicua.* (In ejusdem *Acad. Annall.* a. 1826—1827.) Cujus eloquentissimae orationis p. 22, jure celebrantur Juvenes, qui, ut Groningae succurrerent, „ *relictis parentibus moes-„ tis atque amicis, arduum iter susceperunt; in „ auxilium evocati, miseris magno fuerunt sola-„ tio; mortem spernentes, multos cives a morte „ liberârunt.* " Quibus in Juvenibus fuisse eum, cujus mortem memoravi, Isacum Nyhoff, Samuelis filium, elucescit ex *annotatis*, ibidem p. 52 sqq. Obiit Vir juvenis, d. 30 m. April. a. 1829, aetatis anno quinto et vicesimo.

Pag. 57. (37) Haec ubi dicta erant, Academiae Cives, quanti Virum clarissimum facerent, ita significârunt, ut nullus cuiquam honorificentior pos-

s it

sit esse solennis conventus, quam hic nostro fuerit Collegae! — Nec spem meam eventus fefellit: apud nos enim manere maluit, quam alteram occupare Cathedram, Vir laudatissimus. Quod quam gratum sibi esset et jucundum, luculentissime demonstrârunt Academiae Curatores et Studiosi, et ipsi etiam amplissimi urbis Magistratus. Vid. *Calendarium Studiosorum Rheno-Traj.* a. 1831, p. 91 sqq. Eandem rem, nobis omnibus laetam, ut voveram equidem, in faustis Academiae fatis numerare potuit numeravitque Rectoris, qui mihi successit, Magnifici oratio.

Pag. 58. (38) Hermannus Gunst, Vir juvenis doctissimus, qui eximiam, quam sibi comparaverat, Matheseos peritiam jam ad alios docendos felicissime conferre inceperat, d. 17 m. Maji a. 1832, sex et viginti annos natus, diem suum obiit. Quo ejus decessu magnam cepisse jacturam disciplinam Mathematicam, Judices idonei censent.

Pag. 59. (39) Horum clarissimi Collegae nostri filiorum alter, isque natu major, Hermannus Florestan Franciscus Suerman, cum ex militiâ voluntariâ, quam, una cum fratre pro Patriâ capessiverat, rediisset, et jam ad studiorum academicorum, admodum laudabiliter actorum, metam accessisset, d. 6 m. Martii a. 1832, annum aetatis agens quintum et vigesimum, moestis ereptus est

Pa-

Parentibus, quorum amor erat; nec his tantum, sed Praeceptoribus etiam atque Amicis cunctis, qui optimum ac praestantissimum Juvenem, dum vivebat, dilexerunt, nunc mortuum lugent omnes.

Pag. 67. (40) Aliter Deo placuit sapientissimo! Etenim Lucas Fredericus Verenet, cui longam vitam apprecabantur omnes boni, per crebro repetitas haemorrhagiae accessiones debilitatus, tandem, d. 2 m. April. a. 1832, tricesimum et tertium agens vitae annum, et multis aliis et mihi *flebilis occidit!* Speraveramus enim fore, ut ex accuratâ ejus doctrinâ theologicâ ac sincerâ in Deum hominesque pietate, quam magna morum elegantia et dicendi facundia ornabat, multum bonae frugis redundaret in Patriae nostrae coetum Wallonicum, cujus ministerio vitam consecrare decreverat. Nec vana futura esse haec vota videbantur. Nostrâ enim in urbe aliquamdiu Pastoris vicarii Wallonici munere functus, non tantum magnâ cultissimorum Auditorum approbatione utebatur, verum etiam, quod ipse longe magis in votis habebat, utilissimum sese iis Christi Ministrum praestabat. Θεοῦ δ' ἐτελείετο βουλή! — Ne de carminibus nonnullis dicam, quae in *Calendariis Studd. Rheno-Traj.* inveniuntur, Veneretius noster duo edidit opuscula elegantissima, partim oratione ligatâ, partim solutâ, Francogallice scripta; quorum prius dicitur: *Un jour en Suisse, ou tableau de ce pays dans sa partie la*

plus

plus pittoresque; suivi d'un parallèle en vers et en prose entre la Hollande et l'Helvétie: (Amst. 1825.) Alterum opusculum inscribitur: *Charles, nouvelle Helvétienne, suivie de poésies diverses.* (Amst. 1828.) Quo in posteriore libello auctius repetiit carmen, quod antea (Rheno-Traj. a. 1826.) seorsim edideràt dixèratque: *l'Hospice de la vallée des Vaudois-Piémontais.* — Verum per Literarum elegantiorum suavitatem minime a persequendis naviter studiis theologicis retentum esse Nostrum, documento est ejus commentatio, quae infra in hoc ipso *Annalium* Tomo legitur. *Sit illi*, sitque omnibus, quorum, eheu! funera memoranda habui, *terra levis, et molliter ossa cubent!* Quos cunctos unâ cogitatione lugubri complexus, mecum: „Utinam," inquam, „et ego et quicunque haec „lecturi sunt, ita fragilitatis quisque suae recordemur, ut sapientiae Christianae fructu augeamur!"

His jam scriptis, opusculum ad me affertur, quod inscribitur: *Tribut de regrets payé par le Consistoire de l'Église Wallonne d'Utrecht à la mémoire de Mr.* L. F. Verenet, *Candidat du Saint-Ministère;* (Amst. 1832.) ubi et ea legitur, quam ultimam habuit Verenetius, oratio sacra, et ipsi parentavit M. A. van der Bank, Vir venerandus, cujus humanitati multum ille debuit.

Pag. 67. (41) Hic juvenis praestantissimus, qui

solennibus nostris interesse non potuerat, postea, a Theologorum Ordine legitimâ cum ipso disquisitione institutâ, commentationis, quam obtulerat, auctorem sese probavit, et honorifico laudis testimonio ornatus est.

Pag. 77. (42) Dictum est Aeschyli, *in trag. Septem contra Thebas*, vs. 577, ex ed. min. Schutzianâ, sive, ex antiquioribus edd., vs 598. Locum passim imitati sunt veteres. Vidd. Ernest. et cl. Praeceptor meus J. ten Brink, ad *Xen. Memorabb.* L. I. C. VII. §. 1.

PIII.

PHILIPPI FRANCISCI HEYLIGERS,

nati d. 15 *m. Martii a.* 1775, *mortui d.* 28 *m. Febr. a.* 1830, haec edita exstant scripta:

1. Commentatio, quae invenitur in opere, quod Francogallice scriptum, dicitur: *Memoires de la Société Médicale d'Emulation*, (Paris 1798.) T. I. p. 120 sqq. Agit haec Heyligersii commentatio de periculo consuendi intestina, quorum continuitas vulnere laesa fuit.
2. *Quaestiones Medicae inaugurales*, Traj. ad Rhen. 1802. f. 4tâ.
3. *Dissertatio physiologico-anatomica de fabricâ intimâ articulationum*, Traj. ad Rhen. 1803. f. 8vâ.
4. *Oratio de vero Chirurgo*, *dicta d.* 24 *m. Martii a.* 1820, quae invenitur in *Annalibus Acad. Rheno-Traj.* a. 1819—1820.
5. Commentatio quam, vernaculâ linguâ scriptam, dixit: *Bijdrage ter bevestiging van het nut der Tempons, bij vóórkomende Placenta*, quae reperitur in opere menstruo: *Vaderl. Letteroefeningen*, a. 1826, *Miscellaneorum* p. 11 sqq. et p. 64 sqq.

EMEN-

EMENDATIO.

Pag. 14 versu ultimo, pro *incessum* legatur *cursum*.

